

TRGOVSKI TOVARIŠ

LETO XXXV

1938

ŠTEVILKA 3-4

NAŠ DENARNI IN KAPITALNI TRG

Ko je minula povojna inflacija, je bil čas misliti na organizacijo denarnega in kapitalnega trga. Posebno za dolgoročne naložbe kapitala je bil v inflacijskih časih interes zelo velik, ker je iskal tedaj kapital le take naložbe, ki so mu nudile največjo varnost pred zmanjšanjem vrednosti. V dobi po inflaciji, ko je bil dinar dejansko stabilen, se je začel kapital, ki je iskal dolgoročne naložbe, obračati tudi v druge oblike naložbe, ne samo v take kot v inflacijski dobi. Glavni konsument dolgoročnih kapitalov je vedno in povsod država. Pri nas pa tega ni bilo niti v boljših, neinflacijskih časih, ker je bil prepad med zasebnim kapitalom in državo iz raznih razlogov, za katere sedaj ni prilika, da bi jih naštevati, tako velik, da dolgo časa ni kazalo, da bi se sploh dal premostiti. Zato smo videli, da je morala država na eni strani posegati po prisilnih ukrepih, da si je dovajala nepokorni zasebni kapital, na drugi strani pa je morala najemati pod težkimi pogoji posojila v inozemstvu. To nam kaže naslednja tabela o emisijskih tečajih in stvarnem donosu teh posojilnih papirjev za prve vpisnike, oz. banke:

	obrestna mera	emis. tečaj za banke	za vpisnike
8% Blairovo posojilo iz l. 1922. v dol.	8%	86'75%	95'25%
7% Blairovo posojilo iz l. 1927. v dol.	7%	86'—%	92'50%
7% stabilizacijsko posojilo iz l. 1931. v fr. fr.	7%	82'—%	87'50%
7% zast. listi Drž. hip. banke iz l. 1927. v šv. fr.	7%		96'—%
7% zast. listi Drž. hip. banke iz l. 1927. v dol.	7%	87'—%	

To so državna inozemska posojila po vojni, ki so bila javno vpisana. Pritegnili smo tudi Drž. hipotekarno banko, ki pa je uživala nekoliko boljše kreditne pogoje kot država. Vidimo, da smo od leta do leta dobivali slabše pogoje, ki so bili najslabši za 7% mednarodno stabilizacijsko posojilo, ki je bilo vpisano od 18. maja do 6. junija 1931, torej v dobi, ko se je začela vedno bolj javljati svetovna gospodarska kriza. Tedaj smo dobili za našo obveznost v znesku 2.280'14 milij. din, kolikor je znašala v dinarje preračunana posojilna vsota 1.025 milij. francoskih frankov, tele zneske: v računskem letu 1931/32. 1.716'0 milij. din, v računskem letu 1932/33. 40'95 milij. din, torej skupno 1.756'95 milij. din in znaša razlika med imensko vsoto in dejansko prejeta vsota 563'19 milij. din ali 22'9%. Z drugimi besedami povedano, smo dobili dejansko od 100% samo 77'1%.

Drugače je bilo na notranjem trgu. Če izvzamemo prva posojila v obliki blagajniških zapiskov v letu 1919., je država prvokrat apelirala na notranji kapitalni trg leta 1921. z znanim 7% investicijskim posojilom. Od imenske vsote 500 milij. din tega posojila je bilo vpisanih javno 337² milij. din, ostanek pa so prevzele banke, ki so se združile v sindikat. Če pa vpoštevamo, da je delno to posojilo imelo prisilni značaj, potem ga ne moremo smatrati kot merilo za razmerje lastnikov dolgoročnih kapitalov do države. Drugič je apelirala država na domači kapitalni trg ob priliki vpisa 7% stabilizacijskega posojila, ko je bila za našo državo rezervirana za vpis vsota 50 milijonov francoskih frankov. To posojilo ni imelo prisilnega značaja, pač pa bi se prej lahko govorilo o prisilnem značaju pri vpisu delnic Privilegirane agrarne banke leta 1929. Drugače je država vse do leta 1935. emitirala veliko zadolžnic, ki so jih pa dobili interesenti kot protivrednost za razne dajatve državi, predvsem v zvezi z agrarno reformo. Te obveznice so najprej prišle iz rok interesentov v roke poslovnih ljudi, nato pa so prišle na kapitalni trg, ki jih je absorbiral v znatnih zneskih. To so bili naslednji papirji: 2⁵% obveznice za vojno škodo iz leta 1923., 4% agrarne obveznice iz leta 1921., 6% begluške obveznice iz leta 1929., 1930. in 1933., 6% dalmatinski agrarji iz leta 1933. ter 4% severni agrarji iz leta 1934. in dalje. Ker pri teh država ni naravnost apelirala na kapitalni trg, ne moremo teh obveznosti smatrati ob priliki njih plasiranja za merilo, kakšno je bilo razmerje naložbo iščočega kapitala do države, vsaj v prvih letih po izdaji teh papirjev ne. Pač pa si je država poiskala znatne vsote v direktni obliki s tem, da je najela znatne zneske pri Narodni banki, Drž. hipotekarni banki in Poštni hranilnici. Zaradi razmer na kapitalnem trgu so postali ti zavodi najvažnejši izvor kredita za državo, toda pod posebnimi pogoji.

× Vse do krize leta 1931. nismo posvečali razmeram na kapitalnem trgu in njegovemu razmerju do države in do trga kratkoročnih naložb dovolj pozornosti. Dočim smo pred vojno tudi v naših krajih poznali razne vrste dolgoročnih naložb kapitala, se je to po vojni in zlasti v inflacijskih časih zelo izpremenilo. Skoro vse formiranje in plasiranje kapitala je moralo nujno iti v obliki hranilnih in drugih vlog skozi denarne zavode na kapitalni trg, katerega v pravem smislu ni bilo: bili so le podjetniki in država, ki so tak kapital potrebovali, na drugi strani pa so stale njim nasproti le banke v zvezi z drugimi denarnimi zavodi, dočim direktnega stika med naložbo iščočim kapitalom in onimi, ki so ta kapital potrebovali, skoro ni bilo. V krizi leta 1931. pa smo videli, kako se je ves naš kreditni sistem zamajal in nas dovedel v krizo, iz katere se še dolgo ne bomo popolnoma izkopal.

V inflacijski dobi takoj po vojni tudi nismo poznali vprašanja kreditnega sistema. Podedovali smo različne kreditne sisteme iz predvojnih časov, toda vsi napor, združiti jih v smotreno organizacijo, so se razbili. Vedno bolj naraščajoči obtok denarja (tako po količini kakor tudi po hitrosti obtoka) nam je zameglil pravo stanje in za visokimi številkami, ki so iz dneva v dan naraščale, nismo videli, kaj se prav za prav dogaja. V letu 1926. je prišlo do prvega poloma v tem sistemu, ki je z bliskovito nagllico pokazal mnogo slabosti: Slavenska banka je povzročila krizo, ki se je občutno poznala v zahodnih predelih države pri vseh zavodih. Toda to krizo smo smatrali samo za krizo Slavenske banke, ne pa za krizo vsega sistema in kaj kmalu se je splošna konjunktura usmerila navzgor

in vse do leta 1930. si nismo delali skrbi z ureditvijo denarnega in kapitalnega trga, prepuščajoč vse dotedanjim smernicam. Tudi vprašanje ureditve obrestne mere, ki ga je že tedaj načela Narodna banka, ni prišlo čez ponesrečene poizkuse.

V krizi leta 1931. in v naslednjih letih smo videli velike napake v našem kreditnem sistemu. Vendar je še mnogokje prevladovalo mnenje, da se bo dalo vzpostaviti stanje pred krizo. To stanje je imelo sicer neke svoje prednosti, ni se pa pokazalo v krizi dovolj odporno. Kasnejša leta so tudi ljudi s takim mnenjem izučila drugače. O obnovi starega sistema, ki prav za prav ni bil sistem, organsko zgrajen in dovršen, se ni dalo več govoriti.

Spominjamo se razprav v strokovnem in dnevnem časopisju leta 1930., ko je bila za tedanje čase velika obilica gotovine. V drugi polovici leta 1929. so se namreč naložbe na žirovni računih pri Narodni banki zelo povečale. Od 30. junija 1929. do 31. decembra 1929. so namreč narasle od 523'6 na 1.250'06 milij. din. Ta razvojna smer je bila vidna tudi v prvi polovici leta 1930. in tedaj so naložbe na žiru dosegle dne 22. maja svoj maksimum z 1.423'3 milij. din. Kar skrbelo nas je, kam s tolikim denarjem. Nekateri so celo zahtevali, da naj ta kratkoročni denar izkoristi država za javna dela, torej za dolgoročne naložbe. Toda še predno je bila razprava glede tega odvišnega denarja pri kraju in še pred pričakovanimi dejanji, je bil že konec z obilico gotovine. Do konec leta 1930. so namreč naložbe na žiru pri Narodni banki padle na 667'2 milij. din, torej za polovico v pol leta in pokazalo se je, da je bila ta likvidnost samo odraz popuščajóče konjunktúre, ki se je posebno kazala v kmetijstvu pri nas in na svetovnih trgih. Za kasnejše še slabše čase je bila vsa ta velika likvidnost celo premajhna.

Pokazalo pa se nam je tedaj, kako malo jasnosti vlada v pojmih o kapitalu. Niti nismo dobro ločili denarnega trga od kapitalnega trga. Videli smo sicer veliko likvidnost na denarnem trgu, opazali pa smo še vedno veliko pomanjkanje dólgoróčnih kapitalov tako za državne kot za zasebne investicije. Ko so pa lastniki dejansko kratkoročnih naložb prišli l. 1931. po svoj denar, hranilne vloge, smo prav za prav videli, da smo velik del teh kapitalov dali naprej v dolgoročne naložbe. Ni bilo pa nobenega faktorja, ki bi znal pravilno zavreti ta odtok kapitala iz denarnih zavodov z ozirom na dejstvo, da so morali denarni zavodi izposojati svoje vloge dolgoročno, če so hoteli dajati vlagateljem take obresti, kot so jih zahtevali. Ko so denarni zavodi apelirali na ustanove, ki so jim morale služiti kot zaledje, se je izkazalo, da imajo te ustanove svojih skrbi dovolj in so tudi živele v popolnoma drugačni miselnosti; tako od njih ni bilo dosti pomoči. Tako so morali denarni zavodi v obliki zaščite pretvoriti pravno sicer kratkoročne naložbe svojih vlagateljev v dolgoročne, pa jim pri tem še znižati obrestno mero. Krog zaščite, ki se je začel pri posameznih zavodih, se je vedno bolj širil, ker bi drugače zavodi pod navalom vlagateljev morali propasti.

Seveda pa slika ni bila popolnoma enotna. Najdalj so se držali oni zasebni denarni zavodi, ki so vedno pazili na svojo likvidnost, od teh so nekateri z manjšimi praskami celo prišli do boljših časov. Bolje so odrezali oni zavodi, ki so lahko izkoristili svoje zaledje v inozemstvu. Razlika je bila seveda tudi med takimi zavodi, ki so imeli predvsem kmečke dolžnike, in onimi, ki so imeli tudi dovolj drugih dolžnikov, od katerih je bilo lažje

vterjevati dana posojila po obrestih in kapitalu. Lažje je bilo zavodom brez podružnic kot zavodom z znatno mrežo podružnic, katero so nekateri smatrali za največji ponos. Poseben položaj pa so od vsega početka uživali v krizi državni in poldržavni zavodi. Ti so dobili tolike prednosti v letih krize, da lahko rečemo, da so oni največji koristniki te krize. Bili so časi, ko je skoro ves novoformirani hranilni in poslovni kapital šel v njihove blagajne. Za same državne in poldržavne denarne zavode je bila to dobra prilika, da si utrdijo svoj položaj in povečajo svoje poslovanje. Saj je bila v letu 1930. naša največja zbirateljica hranilnih vlog Prastrediona, ne pa Drž. hipotekarna banka ali Poštna hranilnica. Tako so privilegirani zavodi, da jih skupno imenujemo, nadoknadili v letih krize, kar preje niso zmogli v konkurenčni borbi z velikimi zasebnimi bankami in hranilnicami ter zadrugami. Toda kaj kmalu se je pojavilo tudi pri njih vprašanje plasiranja novo doteklega denarja in kapitala. Kreditiranje zasebnikov po zasebnih denarnih zavodih je skoro popolnoma ponehalo, toda na njihovo mesto niso stopili kot posojavci v vsaj slični višini privilegirani denarni zavodi, ker so služili tedaj predvsem potrebam konsumnega kredita države, ki je z njih pomočjo krila vedno večje luknje v državnih financah. Te luknje pa so bile tako velike, da so morali privilegirani zavodi dajati skoro vse nove dotoke vlog v ta namen. Vse to je šlo do leta 1934., ko smo prvič začeli govoriti o javnih delih in smo napravili že prve korake v tej smeri. Od leta 1935. dalje pa je usmerjeno delovanje privilegiranih denarnih zavodov tudi v financiranje javnih del, kar je gotovo boljše kot prejšnja politika.

Z letom 1934. se je večalo število faktorjev, ki so lahko vplivali na preokret v dobro konjunkturo, saj je tedaj v velikem svetu konjunktura krivulja že kazala navzgor. Avtomatizem konjunktura, ki je viden tudi v našem gospodarstvu vključno agrarni strukturi države, je začel delovati močnejše, kot smo pričakovali. Toda ni nas le ta samogibnost izvela iz krize, ker je treba pomagati tudi s psihološkimi sredstvi, katera da lahko le aktivna finančna in splošna gospodarska politika. Ta psihološka sredstva so se uveljavila v začetku leta 1935., ko je tudi politični položaj postal jasnejši. Program javnih del n. pr. je bil sam na sebi razmeroma majhen, posebno če pomislimo, koliko časa potrebujemo za njegovo izvedbo, da pridejo zneski za javna dela do vpliva na vse gospodarstvo. Toda pomenil je preokret na boljše in pokazal je voljo začeti z aktivno konjunktorno politiko, kar je vse gospodarstvo kvitiralo z hvaležnostjo in z vedno bolj rastočo pripravljenostjo sodelovati pri teh delih in obnovi našega gospodarstva.

Sredstva za javna dela

Javna dela so zahtevala mobilizacijo novih sredstev, katerih država ni mogla dobiti iz svojih tekočih dohodkov (še več: popustiti je morala z davčnim vijakom za nekaj časa, da si je gospodarstvo vsaj nekoliko opomoglo), kakor tudi ne z emisijo novih posojil na kapitalnem trgu. Poslužiti se je morala največjih zbiralcev kapitalov v zadnjih letih, dveh svojih zavodov: Državne hipotekarne banke in Poštne hranilnice. Poleg teh dveh zavodov je odločilno posegla vmes tudi Narodna banka. Po zakonu o Narodni banki, objavljenem 20. junija 1931 (čl. 12. točka 1.) more namreč Narodna banka kupiti državnih in drugih papirjev s stalno obrestno mero do višine glavnice in rezervnih skladov. Na koncu leta 1934. je imela

Narodna banka rezervnih skladov z različnimi nameni (brez pokojninskega sklada uslužbenstva) 132'86 milij. din, katere je imela skoro vse plasirane v drž. papirje, glavnice pa za 180 milij. din. Tako ji je bilo omogočeno vsaj do višine glavnice še sodelovati pri vpisu državnih obveznic. V teh razmerah so si večinoma vsi ti trije zavodi delili udeležbo pri emisiji 5% srednjeročnih obveznic za javna dela. Prva emisija je bila dne 1. julija 1935 v znesku 100 milij. din 5% obveznic z rokom 5 let. V naslednjih letih so bile izdane nadaljnje tranše po 100 milij. din, tako da je bilo do 1. aprila 1938 izdanih 5 tranš po 100, torej 500 milij. din in še od I. tranše 2. dela 125, skupno torej 625 milij. din, od katerih pa je po načrtu amortiziranih 37 milij. din. Te obveznice so sicer kotirane na naših borzah, vendar se v prometu ne pojavljajo. Tako se je država zopet pojavila na trgu kapitala, vendar samo s posredovanjem omenjenih treh zavodov. Glavni vir kapitala državne tekoče in druge potrebe pa sta bili še vedno Drž. hipot. banka in Poštna hranilnica. Če izvzamemo portfelj državnih papirjev, katerega imata ti dve ustanovi, potem je bila pri njih zadolžitev države v zadnjih letih naslednja (gre torej za direktno zadolžitev) v milij. din:

	Drž. hip. banka		Poštna hranilnica
	dolg države	terjatve države	dolg drž. uradov
1930	268'4	169'0	130'0
1931	275'4	152'0	172'6
1932	316'2	222'0	588'3
1933	359'9	181'2	947'5
1934	550'74	44'84	926'15
1935	654'24	161'15	1.070'96
1936	578'7	115'4	1.297'84
1937	669'0	115'2	1.241'63

Skoro 2 milijardi znaša direktna zadolžitev države pri teh dveh zavodih ali točno po odbitku državnih terjatev pri Državni hipotekarni banki 1.795'4 milij. din. K temu bi bilo radi popolnosti prišteti še dolg države pri Narodni banki, ki je znašal dne 31. decembra 1937 1.638'35 milij. din brez vpoštevanja drž. papirjev, ki se nahajajo v lasti Narodne banke. Temu nasproti je imela država terjatev pri Narodni banki v istem času 39'0 milij. din. Žal nimamo na razpolago podatkov, ki bi tudi pri Poštni hranilnici pokazali čisto zadolžitev države, saj imajo drž. uradi znatne naložbe na čekovnih računih pri tem zavodu. Brutodolg države pri omenjenih treh zavodih je naslednji: Narodna banka 1.638'35, Poštna hranilnica 1.241'63 in Drž. hipotekarna banka 669'0 milij., torej skupno 3.549'0 milij. din brez vpoštevanja protiterjatev pri teh zavodih.

Velika likvidnost denarnega trga

Od leta 1934. dalje je začela postajati likvidnost našega denarnega trga vedno večja. Pri privilegiranih zavodih so se nabirali vedno večji zneski vlog, katerih ti zavodi niso plasirali v posojilih zasebnemu gospodarstvu, ampak predvsem državi, kakor je bilo to razvidno iz prej objavljenih številk. Skrbeti so morali ti zavodi tudi za okrepitev svoje likvidnosti. Po letu 1935. se je začel boljšati tudi položaj zasebnih zavodov, tako da so tudi ti zavodi v novem poslovanju morali za nove vloge držati znatne popolnoma likvidne naložbe, ki so jim bile mogoče predvsem na čekovnih

računih Poštne hranilnice in žiroračunih Narodne banke. Naslednja tabela nam kaže gibanje 1. naložb na čekovnih računih Poštne hranilnice, 2. koliko je imela Poštna hranilnica naložb na žiru pri Narodni banki in 3. koliko so znašale vse naložbe na žiru pri Narodni banki (v milijonih din):

	ček. računi Poštne hranilnice	naložbe Poštne hranil. na žiru pri N. b.	žiroračuni pri Nar. banki
1929	913'5	341'37	1.250'06
1930	978'8	263'4	667'23
1931	799'6	134'44	326'3
1932	944'45	117'4	384'7
1933	1.158'25	353'1	474'4
1934	1.139'0	345'67	531'9
1935	1.179'0	384'77	689'7
1936	1.466'6	403'5	651'2
1937	1.841'0	911'7	1.390'6

Iz tega je razvidno, da je imela na koncu leta Poštna hranilnica pri Narodni banki 911'7 milij. din in da je na vse ostale lastnike žirovnih računov odpadlo le 478'9 milij. Kakor posnemamo iz zadnjega četrletnega poročila Narodne banke za 1937, so znašale vloge zasebnih denarnih zavodov na žirovnih računih na koncu decembra 1937 339'1 milij. din. Državna hipotekarna banka ne izkazuje posebej naložb na čekovnih računih pri Poštni hranilnici in posebej na žirovnih računih pri Narodni banki. Tako vidimo, da je med čekovnimi računi pri Poštni hranilnici tudi mnogo dobroimetij Drž. hipot. banke, pri Narodni banki na žiru pa ima Drž. hipot. banka tudi znatne vsote. Iz računskega zaključka za 1937 je razvidno, da so se lani povečale naložbe Drž. hipot. banke pri Poštni hranilnici in Nar. banki od 441'4 na 756'5 milij. din. Jasno je, da pri presoji likvidnosti našega denarnega trga ne smemo enostavno seštevati teh števil, ker so naložbe tudi sekundarnega značaja in je povezanost tako velika, da ne moremo ločiti primarnih vlog od sekundarnih.

Za kratkoročne naložbe v naši državi dejansko nismo vse do zadnjega imeli takega trga papirjev, kakor ga imajo v drugih državah, kjer z uspehom mobilizira država denarni trg za svoje sezonske, pa tudi druge potrebe. Splah smo imeli vedno znatne težkoče z naložbami, ki so hotele biti kratkoročne, kar je prizadevalo preglavice tudi drugim institucijam, ki morajo s politiko predvsem na denarnem trgu vplivati na obrestno meo in s tem tudi na razvoj konjunktura. Tako je še vedno težko dobiti dovolj kratkoročnih blagovnih menic, ki bi najbolj prišle v poštev pri kratkoročnih naložbah kapitala. Zakon o Narodni banki z dne 20. junija 1931 je omogočil državi prvokrat plasiranje takih kratkoročnih papirjev, ki jih je izdajalo finančno ministrstvo v omejeni višini tudi že prej. Čl. 12. (o ostalih poslih) namreč določa pod točko 2., da more Narodna banka v svrhu reguliranja skupnega zneska obveznosti po vidu mobilizirati v celoti ali delno obveznice Glavne državne blagajne, ki predstavljajo ostanek prejšnjih predujmov državi v obliki vrednostnih papirjev z rokom največ 3 mesece, katere bi prevzele banke in druge denarne ustanove. Znesek in način vsake emisije ugotovi po zakonu upravni odbor Narodne banke. Narodna banka je začela na podlagi tega izdajati blagajniške zapiske, ki so kmalu dosegli znatne zneske, kar dokazuje naslednja razpredelnica (v milij. din):

	dani v promet	odtegnjeni prometu	stanje na koncu leta	obresti izpl. v rač. letih
1931	977	36'0	61'7	1'0
1932	1340'3	1165'75	236'27	14'1
1933	1658'0	1552'86	341'4	12'35
1934	1378'4	1419'6	300'2	6'9
1935	2040'0	1856'8	483'4	8'27
1936	1157'17	1403'7	236'87	4'3

Za leto 1937, poročilo Narodne banke ne navaja podatkov o izdanih in vrnjenih blagajniških zapiskih, pač je gotovo, da so bili ti zapiski še nadalje izdajani, kar dokazuje dejstvo, da je bila za znesek 5'57 milij. din obresti obremenjena postavka »prejšnji predujmi državi«.

Prvotno so bili ti blagajniški zapiski izdani v najmanjšem znesku 500.000 din, leta 1932. je bila vsota najmanjšega komada znižana na 100.000 din.

Po zakonu so smeli biti ti blagajniški zapiski največ z rokom 3 mesecev. Banka je začela izdajati zapiske z rokom 1, 2 in 3 mesecev ter je znašala prvotno njena obrestna mera za te zapiske 4, odn. 5 in 6%. S 1. decembrom 1932 je bila ta obrestna mera znižana na 3, 4 in 5% zaradi znatnega zanimanja za ta papir. Že s 1. aprilom 1933 je bila obrestna mera še nadalje znižana za 1%, tako da je znašala 2, 3 in 4%. Zniževanje obrestne mere se je potem nadaljevalo in 1. septembra 1933 je bila obrestna mera zopet znižana za pol odstotka na 1'5, 2'5 in 3'5%. Dne 1. decembra 1933 je prišlo novo znižanje za pol odstotka na 1, 2 in 3%. V letu 1934. je obrestna mera padla od 2 na 1% za dvomesečne in od 3 na 2% za trimesečne zapiske, dočim je banka sploh nehala izdajati enomesečne zapiske. V letu 1935. se je radi velikega plasmana teh zapiskov obrestna mera nadalje znižala na 0'75% za dvomesečne in 1'5% za trimesečne zapiske. To leto je bil določen za izdajo teh zapiskov maksimum v znesku 600 milij. din. V letu 1936. je banka sploh prenehala izdajati zapiske zasebnim bančnim zavodom in jih je dajala samo Državni hipotekarni banki. Tako znašajo že dalj časa blagajniški zapiski samo še 50 milij. din.

Velika likvidnost denarnega trga v začetku leta 1936. je povzročila, da se je država odločila za direktno izdajo blagajniških zapiskov. Blagajniški zapiski so bili že dobro uvedeni na denarnem trgu, imele pa so jih dotlej samo banke. Z izdajo blagajniških zapiskov ministrstva financ se je krog interesentov raztegnil tudi na zasebnike. Uredba ministrskega sveta z zakonsko močjo z dne 2. januarja 1936 je določila znesek blagajniških zapiskov na 500 milij. din in so bili predvideni zapiski od 3—12 mesecev. Največji komadi so bili določeni na 1 milij. din, najmanjši na 5000 din. Zadnji rok za izplačilo je bil do konca leta 1940. Že z uredbo z dne 12. decembra 1936 je bil zvišan plafond teh zapiskov na 1 milijardo dinarjev, obenem pa tudi uveden tip 24mesečnih zapiskov. Amortizacija te izdaje mora biti končana 31. decembra 1941. Letos je država še zvišala najvišjo mejo za izdajo zapiskov na 1500 milij. din in podaljšala najdaljši rok na 3 leta (uredba z dne 15. februarja 1938).

Istočasno je bila letos tudi že prvokrat znižana obrestna mera za te papirje, ki je primerjana s prejšnjim stanjem sedaj naslednja:

	prej	sedaj
trimesečni	4%	3'5%
šestmesečni	4'25%	3'75%
enoletni	4'5%	4%
dveletni	5%	5%
triletni	—	5%

Znižanje obrestne mere kaže, da se je papir že dobro udomačil na denarnem trgu in da je država lahko znižala svoje izdatke za obresti teh zapiskov. Obresti je država po zaključnih računih izplačala 1935/36 2,005.656 din, 1936/37 33,339.624 din. Te obresti se izplačujejo iz obratne glavnice glavne državne blagajne. Od leta 1938. dalje izplačuje finančno ministrstvo obresti za 6 mesecev naprej.

Z izdajo zapiskov je začelo finančno ministrstvo spomladi leta 1936. ter je bil prvotno emitiran samo znesek 200 milij. din (od 26. februarja do 3. marca 1936) v trimesečni zapiskih, druga tranša v znesku 100 milij. dinarjev je bila emitirana od 20. aprila do 14. maja, končna tranša 200 milijonov dinarjev pa je prinesla že polletne in enoletne zapiske (sredi junija 1936.).

Postopno je bilo tako emitiranih vedno več zapiskov, kar kažejo naslednji podatki po zaključnih računih države za 31. marec 1936 in 1937 in po poročilu Narodne banke za 31. december 1937 :

31. marca 1936	200,000.000 din
31. marca 1937	965,480.000 din
31. decembra 1937	1.000,000.000 din

Po stanju dne 31. decembra 1937 in poročilu Narodne banke za 1937 so se razdelili ti zapiski naslednje: trimesečni 494,195.000 din, šestmesečni 324,475.000 din, enoletni 86,955.000 din in dveletni 94,375.000 din. Prevladujejo torej trimesečni zapiski, katerih je skoraj polovica, kar kaže, da je ta papir v resnici dobro služil denarnemu trgu in da so blagajniški zapiski šele v drugi vrsti prišli na vrsto kot plasman za dolgoročne kapitale.

Kdor gleda bilance denarnih zavodov in industrijskih podjetij, vidi, kako velike zneske imajo posamezni denarni zavodi že plasirane v te blagajniške zapiske. Tako je imela Narodna banka kralj. Jugoslavije na koncu leta 1936. plasiranih 29'5, na koncu 1937. že 39'5 milijonov dinarjev; zagrebška mestna hranilnica, ki ima trenutno velikanske zneske gotovine, jih je imela na koncu leta 1936. 35, na koncu 1937. že 45 milijonov din; ljubljanska Mestna hranilnica celo nad 54 milijonov itd. Najvažnejše pa je, da je mogoče zapiske vsak čas mobilizirati z eskontom pri Poštni hranilnici in Drž. hipot. banki po obrestni meri samo 5% letno. To pomeni veliko oporo za lastnike teh papirjev in je ta zagotovitev tudi v odlični meri pripomogla k uspehu vseh dosedanjih emisij.

S temi operacijami je državi uspelo pridobiti si za važne plačilne termine svojih obveznosti zadostna sredstva, kar je povečalo zaupanje v državne finance. Ni pa ji še uspelo dobiti z javno emisijo dovolj dolgoročnih sredstev, saj vidimo, da je bilo do konca lanskega leta plasiranih bolj malo zapiskov z daljšo dobo. Za investicije države pridejo v poštev predvsem le dolgoročna sredstva. Doslej si je država pomagala indirektno s črpanjem pri privilegiranih zavodih, dočim so ji bila za plasiranje kratko-

ročnih blagajniških zapiskov na razpolago velika sredstva denarnega trga. Pomisliti je tudi še treba, da morajo zaščiteni zavodi v novem poslovanju svoje plasmane omejiti na kratkoročne posle in da morajo obenem skrbeti tudi za svojo likvidnost, za kar so danes najboljši papirji blagajniški zapiski, ki za razmeroma kratko dobo nosijo znatne obresti.

S povišanjem največje vsote za izdajo teh zapiskov je dosežena zelo visoka meja, ki bo najbrže izčrpala vse razpoložljive vsote denarnega trga. Ne kaže pa povišati te meje že radi prevelike obremenitve države z obrestmi. Sčasoma, ko se ti zapiski dodobra uvedejo, bo mogoče misliti tudi na znižanje obrestne mere.

Skratka: operacije s 5% obveznicami za javna dela in blagajniškimi zapiski so uspele. Posebno slednje so pomenile za nas važno novost: ustvaritev trga za kratkoročne kapitale, kakor je to v drugih državah že desetletja izvajana politika. Seveda v zapadnih državah obrestna mera za take papirje ni visoka, kar je razumljivo.

Po podatkih statističnega mesečnika Zveze narodov za marec 1938 je znašala obrestna mera v januarju za slične papirje:

	jan. 1938	dec. 1936	ofic. diskont
USA: tresorni boni, 273 dni	0'10%	0'21%	1%
Anglija: tresorni boni trimesečni	0'51%	0'85%	4'5%
Kanada: tresorni boni trimesečni	0'73%	0'75%	2'5%
Indija: tresorni boni trimesečni	1'27%	0'99%	3%
Francija: boni drž. obrambe 1—3mesečni	2'54%	1'61%	3%

Iz tega se vidi, da so razmere v Franciji za državo najtežje, ker si mora po tako dragih obrestih najemati denar. Obrestna mera je v Franciji vkljub obilici kapitala skoro 3%, kar je le malo manj kot pri nas.

Z dospeljem kratkoročnih zadolžitev, pa tudi srednjeročnih zadolžitev države, ki so pri nas zavzele znaten obseg, nastaja za državo vedno bolj problem konsolidiranja tovrstnih državnih obveznosti. Kajti samo povečanje državnih dohodkov sicer omogoča kritje dospelih obveznosti. Saj državni dohodki še vedno naraščajo vkljub delnemu popuščanju konjunktura. Toda pričakovati je še nadaljnje popuščanje konjunktura, kar bo imelo svoj vpliv tudi na državne dohodke, ki ne bodo pritekali več v toliki meri kot doslej. Tako se lahko država znajde ob znatnih dospelostih v težjem finančnem položaju in je zato pravilnejša pot pretvoriti kratkoročno in srednjeročno zadolžitev v dolgoročno, konsolidirano zadolžitev. Pri nas je dolgoročno zadolžitev države na direktni način, t. j. z emisijo obveznic na javnem trgu, zelo težka, kar dokazujejo vse dosedanje izkušnje. Visoka obrestna mera, o kateri smo že pisali, onemogoča državi, da bi se zadolžila na trgu dolgoročnih kapitalov po znosni obrestni meri. Zato mora država gledati, da izpremeni razmere na kapitalnem trgu tako, da ji bo mogoča lažje znosljiva zadolžitev. V ta namen je potrebna smotrena nega trga, pri čemer smo pa doslej veliko zamudili, še več pa pokvarili. Polagoma se razmereboljšajo in če ne bomo več delali prejšnjih napak, je pričakovati, da bo država tudi v našem notranjem trgu kapitalov imela krepko oporo.

Predvsem mora država skrbeti za najbolj točno izpolnjevanje svojih obveznosti iz obveznic. Naš državni dolg je bil doslej pretežno zunanji dolg in smo se morali posluževati v svrhu razbremenitve moratorijev, iz katerih

prihajamo polagoma ven. V vedno večji meri izpolnjujemo svoje obveznosti napram zunanjim upnikom, kar ima ugoden komentar pri njih.

Domači upniki iz obveznic, ki glase na dinarje in inozemske valute, pričakujejo, da bo pri njih kuponih država postopala čim manj birokratično in da pri vnovčevanju ne bo delala težkoč. V spominu so nam še časi, ko so imeli upniki z vnovčevanjem kuponov v nekaterih krajih take sitnosti, da so morali pošiljati kupone na vnovčevanje v druga mesta, kar jim je napravilo nepotrebne stroške in zamudo, ki jih je zopet stala denarja na obrestih. Vsaka zakasnitev ali ovira zmanjšuje interese na sicer donosni naložbi v državne papirje.

Tretja stvar je zelo važna: strah pred konverzijo. Upniki sicer razumejo potrebo države, da si zmanjša breme obresti, ki je zelo znatno in narašča z izdajo novih obveznic, toda obenem si hočejo varovati tudi svoje koristi. Zato bi bilo potrebno pri konverziji postopati skrajno previdno. Doslej se oficijelno o konverziji ni govorilo, pač pa je v finančnem zakonu za 1938/39, ki je izšel dne 1. aprila 1938, izjemna določba za novo 6% posojilo, ki ga namerava najeti država. Obveznice tega posojila ne morejo biti podvržene nobeni konverziji v teku 10 let, računajoč od zadnje emisije tega posojila.

Ob priliki emisije novega posojila ima sedaj država priliko, da se oprosti obveznosti, ki jih doslej še ni izpolnila. Mislimo tu na ureditev plačilne službe predvojnih papirjev. Na tem je zlasti intereserina Slovenija. Gre namreč za obrestno in amortizacijsko službo predvojnih avstrijskih posojil, v kolikor se nahajajo v rokah naših državljanov. Naše hranilnice, zadruga in nekatere banke imajo velike zneske teh papirjev v svojih portfeljih. Samo regulativne hranilnice v Sloveniji imajo takih papirjev za 87.144.224 kron (imenske vrednosti) in to brez deželnih papirjev. Nadalje imajo te papirje v znatnih zneskih ustanove delavskega zavarovanja (bratovske skladnice in bolniške blagajne), banska uprava kot naslednica bivše dežele Kranjske, občine in njih ustanove, zasebne ustanove in štipendije itd. Številni so torej zainteresirani na ureditvi tega vprašanja. Za vse te papirje počiva obrestna služba že od leta 1918. dalje, kar pomeni velikansko izgubo na obrestih in kapitalu. Naša država se je zavedala teh obveznosti in v proračunih za 1930/31 ter 1931/32 smo zasledili tudi že nekatere zneske, ki naj bi predstavljali podlago za ureditev službe teh posojil. Toda kriza državnih financ v naslednjih letih je črtala vse te zneske in do ureditve tega vprašanja ni prišlo. Vidimo pa, kako država likvidira slične obveznosti iz predvojnih let. Tako n. pr. kupuje železniške delnice in prvenstvene obligacije tudi v Sloveniji (Dolenjske železnice itd.), uredila je izplačilo terjatev pri nekdanji dunajski poštni hranilnici po ključu 4 : 1. To kaže, da se država zaveda teh obveznosti in se jih skuša oprostiti, kar nam daje pobudo, da predlagamo, naj bi se vprašanje predvojnih avstrijskih posojil rešilo pri vpisu novega posojila na ta način, da vzame država v plačilo tudi te papirje, obenem istočasno pa zahteva tudi del vplačila v gotovini, kakor je to običajno. V poštev pa naj bi prišla tudi posojila dežele Kranjske, katerih je še veliko v prometu.

Finančna politika je poskrbela za tečaje državnih papirjev v zadnjih časih bolj kot kdaj koli prej. Predvsem je poskrbela za stalno povpraševanje po teh papirjih, kar delajo privilegirani denarni zavodi. Proti temu ni pomislekov, dokler je položaj teh zavodov tako močan. Mislimo pa mo-

ramo na vse eventualnosti v bodočnosti, ko bo n. pr. tem zavodom poskrbeti za okrepitev svoje likvidnosti in pa tudi za to, da bodo morali tudi ti zavodi močnejše podpreti zasebno investicijsko delavnost. Brez te investicijske delavnosti si tudi ne moremo zamisliti boljše konjunkturo, ker ne more državna investicijska politika zanemarjati zasebnega gospodarskega sektorja. Naslednje številke nam kažejo dosedanji angažman treh največjih zavodov v državi v vrednostnih papirjih (vse v milij. din):

	Narodna banka	Poštna hranilnica	Drž. hip. banka	
1930	76'9	344'3	110'6	56'16
1931	68'6	151'16 (40'0)	123'7	48'2
1932	62'2	159'6 (41'3)	80'56	66'5
1933	64'96	260'06	78'9	62'3
1934	125'4	291'6	72'0	137'1
1935	171'8	335'75	200'4	181'4
1936	272'2	519'2	274'14	206'3
1937	371'56	756'3	582'0	241'94

Pri podatkih za Narodno banko je bil do leta 1937. vpoštevani tudi pokojninski sklad bančnega osebja, ki pa za leto 1937. ni več izkazan v poročilih Narodne banke, kakor se tudi ne nahaja več v bilanci Narodne banke. Podatki v oklepajih pri Poštni hranilnici pomenijo za odnosna leta tečajno razliko, ki je bila v letu 1933. v celoti odpisana. Pri Drž. hipot. banki pomeni prva številka odkupljene vrednosti, dočim pomeni druga številka efekte rezervnega sklada in efekte sklada za amortizacijo bančnih zgradb. Za oba zavoda, Poštno hranilnico in Hipotekarno banko, je vpoštevati, da imata tudi delnice Narodne banke, tako da ne gre enostavno sešteti vseh postavk. Vsekakor je zaloga državnih papirjev pri omenjenih zavodih največja in kaže, kako znatne so bile intervencijske vsote na efektne tržišču od leta 1930. dalje. Ker so papirji bilancirani po tečajni vrednosti na koncu leta, je velik del prirasta do leta 1937. pripisovati tudi dvigu tečajev državnih papirjev na našem trgu. V tekočem letu se intervencijska delavnost privilegiranih zavodov na našem trgu nadaljuje. Danes lahko računamo, da imajo že navedeni trije zavodi za okoli 2 milijardi državnih papirjev, kar pomeni pri približnem stanju našega notranjega dolga okoli 8 milijard dinarjev (všteti so tudi nostrificirane delarske in druge obveznice, ki se glase na tuje valute), da imajo ti zavodi v svojem portfelju okoli četrtino vseh državnih papirjev. To je vsekakor masa, s katero se da uspešno manevrirati na naših efektne tržiščih.

Državna gospodarska politika ustvarja še nadaljnje kupce za državne papirje in s tem daje faktorju »povpraševanje« na tem trgu vedno večjo moč in stalnost. Uvedba starostnega zavarovanja za delavstvo ter razširjenje pokojninskega zavarovanja nameščencev iz leta 1937. bo zbrala znatne prispevke delavstva in podjetnikov za ti dve vrsti zavarovanja. Pokojninski zavodi kot nosilci zavarovanja bodo vlagali velik del svoje imovine v smislu predpisov v državne papirje. Slično velja tudi za delavsko zavarovanje, ki bo lahko za državo znaten vir za posojila, odnosno nakup državnih papirjev. Po podatkih Osrednjega urada za zavarovanje delavcev za leto 1936. je imel urad v nezgodni panogi svojega zavarovanja plasiranih 57'9 milij. din v vrednostne papirje, gotovo predvsem v državne papirje. Iz poročila Pokojninskega zavoda za nameščence v Ljubljani za

1936 je posneti, da je imel zavod v svojem portfelju tega leta državnih papirjev za 478 milij. din in je bil gotovo največji posestnik državnih papirjev v Sloveniji. Če računamo, da bo samo pokojninsko zavarovanje nameščencev vsako leto zbralo okoli 100 milij. din novih sredstev, bo od teh sredstev šel gotovo velik del v državne papirje, kar bo povečalo povpraševanje in dalo stalnost tečajem.

Nov dodatni faktor povpraševanja pa namerava država ustvariti na podlagi določil v finančnem zakonu za 1938/39, s katerimi je finančni minister pooblaščen, da more po odobritvi ministrskega sveta predpisati uredbo o ustvarjanju poslovnih rezerv in skladov pri zavarovalnicah, ustanovah socialnega zavarovanja, denarnih zavodih, zadrugah, industrij-skih in drugih delniških družbah kakor tudi o delnem vlaganju teh rezerv in rezervnih skladov v državne vrednostne papirje. Po nekih informacijah bi imele zavarovalnice vložiti v državne papirje 50% svojih premijskih rezerv, delniške družbe pa 25%. Po podatkih agencije »Jugoslovanski kurir« št. 597 z dne 15. marca 1938, ki prihaja po našem znanju iz vira, ki je imel na razpolago že računске zaključke raznih vrst podjetij za l. 1936 za vso državo, je bilo stanje raznih skladov na koncu l. 1936. naslednje (v milij. din):

	zakon. rez. sklad	imov. rezerve	amort. skladi	tehnične zavar. rezerve
den. zavodi (d. d.)	460'3	137'6	205'9	—
hranilnice	70'3	39'1	58'7	—
ind. d. d.	442'3	884'2	1653'3	—
trg. d. d.	9'6	35'3	17'3	—
prometne d. d.	21'4	55'9	110'2	—
ostale d. d.	6'6	2'3	13'0	—
zavarovalnice	13'9	26'9	18'2	882'6
skupno	1024'4	1181'3	2076'6	882'6

Za naložbe v državne papirje po zakonskih predpisih bi prišli v poštev redni rezervni skladi in pa zavarovalnotehnične rezerve. Pri tem pa je upoštevati, da imajo že naštetih vrste podjetij naložene znatne vsote v državnih papirjih, kar kaže naslednja razdelitev (po istem viru, v milij. din):

	drž. papirji	ostali vred. pap.
denarni zavodi (d. d.)	333'6	597'9
hranilnice	78'7	59'3
ind. d. d.	54'4	519'3
trd. d. d.	2'8	3'0
prometne d. d.	2'7	10'6
ostale d. d.	0'3	1'5
zavarovalnice	96'7	51'7
skupno	569'2	1243'3

To je bilo stanje na koncu leta 1936. V letu 1937. pa so tečaji državnih papirjev znatno narasli in je radi tega tudi pričakovati višjih števil

za portfelj državnih papirjev (v portfelju drž. papirjev so vsebovani tudi podatki za papirje, za katere jamči država). Nadalje je bila v letu 1937. izvršena znatna emisija drž. blagajniških zapiskov, kar se bo tudi poznalo v stanju portfelja. Novo poslovanje bank se je zelo povečalo in mnogo tega novega denarja je šlo v državne papirje. Lahko računamo, da je v celoti že polovica rezerv plasirana v državne papirje.

Sicer nalaganje dela aktiv v državne papirje ni novo. Novost je pri nas, da se veže nalaganje aktiv v državne papirje s pasivnimi postavkami, z rezervami. Tudi tak primer že imamo. Tako določa belgijski bančni zakon iz leta 1935. (z dne 9. julija) poleg drugega, da morajo banke svoje zakonske rezerve plasirati v belgijske državne papirje. Po statistiki za 1935 so znašali rezervni skladi 125 belgijskih bank 676 milij. frankov (Les banques commerciales v seriji Monnaie et banques 1936-1937, Zveza narodov, Ženeva 1937). Najbolj so bili denarni zavodi prisiljeni v Nemčiji prevzeti srednjeročne in dolgoročne državne papirje. Vendar je bila tu vezava na vsa aktiva, koliko jih morajo od njih plasirati v državne papirje. Najnovejša vest s tega področja je pa iz Prage, kjer je parlamentu predložen zakon, po katerem morajo denarni zavodi del svojih vlog imeti stalno naloženih v državnih papirjih (prim. Der österreichische Volkswirt št. 27 z dne 2. aprila 1938). Po skupinah zavodov znaša odstotek 12—20%. Denarni zavodi imajo za ta nakup časa 5 let. Material jim bo dal državni konsorcij za podpiranje tečajev drž. papirjev, za katerega cenijo, da ima državnih papirjev za približno 2 in pol milijardi kron imenske vrednosti, katere je kupil v prejšnjih letih. Velike banke, ki imajo že veliko državnih papirjev, bodo svoj portfelj zvišale samo za približno četrtino. K temu je še pripomniti, da morajo češkoslovaški denarni zavodi del svojih vlog vlagati v Češkoslovaški reeskontni in lombardni zavod. To je bilo urejeno na ta način, da je moral od l. 1934. dalje vsak denarni zavod oddajati del prirastka novih vlog v reeskontni zavod, dokler ni višina zneskov dosegla predpisanega odstotka v primeri z vlogami. Vidimo, da se nakup državnih papirjev regulira večina s strani aktiv, t. j. koliko odstotkov aktiv mora biti vloženih v drž. papirje (tudi uredba o zaščiti denarnih zavodov in njih upnikov pri nas iz leta 1934. gre po tej poti za novo poslovanje) ali pa pasiv, koliko morajo znašati državni papirji v primeri z vlogami. Le v Belgiji (in v bodoče pri nas) je vezano nakupovanje državnih papirjev v danih mejah na višino rezervnega sklada brez posebnih skladov, odn. skladov v posebne svrhe. Tako se polagoma ustvarja naš kapitalni trg, ki stoji pred veliko nalogo, da absorbira novo posojilo 4 milijard dinarjev po 6% obrestni meri in z rokom 30 let. To posojilo jasno ne more biti emitirano takoj v celotnem znesku, ampak bo emitirano v 6 letih. Služilo bo po izjavi finančnega ministra 1 milijarda za oboroževalne svrhe, 1.500 milij. din za gradbo železnic, 500 milij. za ceste, 500 milij. za kmetijstvo in 500 milij. za javne zgradbe.

Kakor posnemamo iz predsedstvenega poročila na plenarni seji Zbornice za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani, podanega dne 7. aprila, bo znašala prva tranša novega posojila 700 milij. din.

Za zaključek članka objavimo še dve poučni tablici o naših notranjih državnih dolgovih v zadnjih 4 letih. Tako je znašal državni dolg v tisočih dinarjih:

	1. 4. 1935	1. 4. 1936	1. 4. 1937	1. 4. 1938
7% investicijsko posojilo	481.401	478.252	475.300	472.484
4% agrarji	117.167	114.243	111.547	109.167
vojna škoda	4,239.267	4,149.941	4,064.924	4,002.665
6% begluške obveznice	474.048	474.721	508.954	500.762
6% dalmatinski agrarji	43.000	83.618	168.577	253.697
5% obveznice za javna dela	—	100.000	282.000	588.000
6% severni agrarji	—	—	47.597	62.473
3% obv. za likv. kmetskih dolgov	—	—	—	203.777
skupno	5,355.283	5,400.775	5,658.899	6,193.025
blagajniški zapiski (približno)	—	200.000	965.480	1,000.000

Iz tega vidimo, da se je stanje konsolidiranega državnega dolga v proračunskem letu 1937/38. povečalo z izdajo novih obveznic za 685,165.700 dinarjev, zmanjšalo pa z amortizacijo za 117,790.700 dinarjev (v proračunskem letu 1936/37. za 117,144.600 din). Številke po raznih virih izkazujejo znatne razlike. Tako navaja »Politika« z dne 6. aprila 1938, da je znašal dolg 6% begluških obveznic dne 1. aprila 1937 465,611.000 din, letno poročilo beograjske borze za 1936 pa navaja za isti dan dolg s 508 milj. 954.000 din. Druga tabela nam kaže po tečajih beograjske borze z dne 11. aprila donosnost posameznih vrst papirjev, torej rentite teh papirjev. Papirje smo uvrstili po letu njih izdaje na domačem in tujem trgu, ločeno za papirje v dinarjih in v dolarjih, oz. frankih:

	nom. obrestna mera	dejanski donos
investicijsko posojilo iz l. 1921.	7 %	6'956%
agrarji iz l. 1921.	4 %	6'426%
vojna škoda iz l. 1923.	2'5%	5'183%
begluške obveznice iz l. 1930.	6 %	6'366%
dalmatinski agrarji iz l. 1933.	6 %	6'426%
severni agrarji iz l. 1936.	4 %	6'426%
papirji na tuje valute:		
Blairovo posojilo iz l. 1922.	8 %	8'29 %
Blairovo posojilo iz l. 1927.	7 %	7'269%
posojilo Hip. banke iz l. 1927.	7 %	6'93 %
stabilizacijsko posojilo iz l. 1931.	7 %	7'04 %

Iz te tabele je razvidno, da je donosnost papirjev višja pri papirjih, ki se glase na dolarje in francoske franke, čeprav so kvote teh papirjev, ki pridejo v promet na naših borzah, že nostrificirane in bi se z lahkoto izpremenile v dinarske papirje, kar bi dvignilo njih tečaj. Posebno mesto v tabeli donosnosti zavzema vojna škoda, kjer izraža dejanski donos samo preračunavanje tečaja z ozirom na obresti, ne vpoštevaja pa možnosti dobitkov, kar ravno povečuje možnosti vnovčenja in je zato rendit nižji. Donosnost treh tipov posojil: dveh 6%, dveh 4% posojil je na isti višini, višja pa je še vedno donosnost 7% investicijskega posojila. Če izvzamemo vojno škodo, dobimo za dinarske papirje srednjo donosnost (ne vpoštevajo količine teh papirjev) 6'532%. Lahko vzamemo, da je to danes standardna obrestna mera za dolgoročne kapitalne na našem trgu in bi torej pri konverziji bilo prostora predvsem za 6'5% tip, ki bi odgovarjal sedanjemu

stanju na trgu državnih papirjev, ki se glase na dinarje. Pri papirjih, ki se glase na dolarje in franke, znaša povprečna donosnost 7,472% in je torej razlika med obema skupinama približno 1%.

Ljubljana, 11. aprila 1938.

P. S. Ko je bil ta članek napisan, je izšla že uredba o emisiji 6% posojila za javna dela in drž. obrambo. Uredba prinaša predvsem določila o razdelitvi vsega zneska, ki bo porabljen takole: 1500 milij. din za gradbo novih železniških prog, 1500 milij. din za potrebe drž. obrambe, 500 milij. din za dograditev glavnih drž. cest, 250 milij. za gradbo javnih poslopij, 250 milij. din za melioracijska dela, od katerih bo 50% potrošen za izvajanje higijensko-asanaacijskih del. Uredba ministrskega sveta z dne 14. aprila pomeni, da so glavne finančnotehnične predpriprave za novo posojilo končane. To potrjujejo tudi izjava finančnega ministra g. Dušana Letice ob tej priliki. Niso pa še znane podrobnosti o emisijem tečaju ter načinu emisije sploh, kar bo mogoče šele neposredno pred emisijo posojila, oz. vsake posamezne kvote. Za nas Slovence je zelo važno vprašanje gradbenega programa države v zvezi s tem posojilom, ki tudi še ni objavljen. Ker je največji del posojila določen za železniška dela, potem moramo zahtevati, da se iz tega posojila uresniči dve najvažnejši progi, ki imata pomen tudi za vsedržavno gospodarstvo. Gre za zvezo Slovenije z morjem, ki naj bi stala okoli 130 milij. din in za drugi tir na progi Zidani most—Zaprešič, ki naj bi stal 70 milij. din. S slednjim delom bo zgrajena naša najvažnejša železniška zveza: dvotirna proga Beograd—Zidani most. Aktuelno je tudi vprašanje okrepitve naše gorenjske proge in dolenjskih prog, ker bo nova zveza Slovenije z morjem stavljala nanje veliko večje zahteve kot doslej.

Drago Potočnik

NOVA NEMČIJA

GOSPODARSKE POSLEDICE DOMA IN VPLIV NA GOSPODARSKE STIKE Z JUGOVZHODNO EVROPO

Pri presojevanju gospodarskih posledic, nastalih vsled priključitve Avstrije k Nemčiji, vidimo v novi Nemčiji mnogo možnosti za dopolnitev in izenačenje v prehrani prebivalstva. Obe deželi, Nemčija in Avstrija, sta kljub avtarkičnim tendencam bili že od nekdaj prisiljeni, da kupujeta agrarne pridelke. Ob času priključitve je nemško poljedelstvo zalagalo domače prebivalstvo z 81% vse potrebe, avstrijsko pa s 76%. Ostali odstotki so se morali dokupiti.

Skoraj popolnoma neodvisna od tujega uvoza je bila Nemčija v letih dobrega pridelka glede krušnega žita, testenin, mlevskih produktov, ječmena, krompirja in sladkorja ter glede nekaterih vrst zelenjave; že nekoliko bolj odvisna je bila glede preskrbe s svinjino, govedino in teletino ter z mlekom; zelo odvisna je bila pa glede stročnic in v prvi vrsti glede raznih maščob, tako živalskih kot posebno še rastlinskih.

Najvažnejše uvozne postavke Avstrije so bile pšenica, ječmen in koruza, dalje prašiči in perutnina. Samopreskrba je bila bolj ali manj možna pri krompirju, sadju, zelenjavi, sladkorju, mleku, siru in surovem maslu; mlečne produkte je pričela Avstrija v zadnjem času celo izvažati.

Razlika v preskrbi z živili je posledica različne strukture kmetijstva v Nemčiji in v Avstriji. V Nemčiji je pravo poljedelstvo s 70 % kmetijstvu namenjene zemlje hrbtenica kmetijstva, v Avstriji ima pa kmetijstvo v pretežni meri značaj planšarstva in gorskega poljedelstva. Travniki in pašniki pokrivajo v Avstriji več kot polovico na kmetijsko kulturo odpadajočega sveta proti le 30 odstotkom v Nemčiji. Kmetje v Avstriji so zato znatno bolj navezani na živinorejo kot oni v Nemčiji. Veliki pomen živinoreje v Avstriji se zrcali v prvi vrsti v večji »živalski gostoti«, to se pravi v številu živine v razmerju s prebivalstvom. Tako na primer je ta gostota glede na govedo in prašiče v Avstriji za 20 % večja kot v Nemčiji. Iz tega se razvidi veliki delež samopreskrbe Avstrije z živalskimi produkti, izvozni previšek surovega masla itd. Mesa je morala Avstrija pred desetimi leti uvažati za polovico porabe, v zadnjih letih je pa uvoz znatno padel, tudi že zato, ker je brezposelnost prodajne trge zelo zožila. — Produkcija njivskih pridelkov je pa v Avstriji tako na hektar kot na glavo dosti manjša kot v Nemčiji. V Nemčiji so pridelali na prebivalca 25 % več žita kot v Avstriji, krompirja pa celo 75 % več.

Glede bodoče blagovne izmenjave med dosedanjo Nemčijo in dosedanjo Avstrijo se sliši zlasti to, da so se posebno zapadne avstrijske dežele s priključitvijo bolj približale svojim naravnim prodajnim trgov. Iz Tirolske do Dunaja je 500 km, do Münchena pa samo 100 km itd. Nemčija more dobavljati Avstriji predvsem umetna gnojila, razne vrste strojev, morske ribe itd.

Pri razmotrivanjih o gospodarski intenziteti i. dr. v obeh deželah moramo seveda vedeti, da je odstotek zemlje itd. v Nemčiji čisto nekaj drugega kakor v Avstriji, ker je dosedanja Nemčija neprimerno večja kot Avstrija in ima desetkrat toliko prebivalcev kot le-ta. Zato podamo tukaj nekaj statistike:

	Bivša Nemčija	Bivša Avstrija	Nova Nemčija
Površina	470.714 km ²	83.857 km ²	554.571 km ²
Prebivalstvo	67.590.000	6.760.000	74.350.000

Nemčija ima sedaj 13.276 km² več površine kot jo je imela pred svetovno vojno in je nadkrilila Francijo, ki ima 551.000 km² površine. Prebivalstva ima pa Nemčija precej milijonov več kot ga je imela pred vojno in je za Rusijo tozadevno prva v Evropi; kajti Velika Britanija in Irska nimata niti 50 milijonov prebivalcev, Italija in Francija vsaka okoli 42 milijonov, Poljska 34 milijonov itd. Na 1 km² je bilo doslej v Nemčiji 144 ljudi, sedaj jih je vsled slabše poseljene Avstrije (gorovje, gozd itd.) 135. Za primerjanje navedemo okrogle številke za Jugoslavijo: 250.000 km², 15 milijonov prebivalcev, 60 na 1 km².

Doslej je imela Nemčija 6398 km mej, sedaj jih ima 9196 km. Najdaljša je z 2076 km meja proti Češkoslovaški, dočim je meja Nemčije proti Jugoslaviji le 311 km dolga. Najjužnejša točka Nemčije je sedaj nad Jezerskim in najdaljša njena reka je postala Donava z 989 km, po drugih podatkih 966 km.

Če preidemo nazaj na kulturne areale, vidimo, da je imela bivša Nemčija 127.100 km² gozda, 194.200 km² njiv in 85.400 km² travnikov in pašnikov, Avstrija pa 31.400, 19.800 in 22.300 km². Sedaj pa primerjajmo to s celotno površino in vidimo omenjeno veliko razliko.

Kaj vse pričakuje Nemčija od Avstrije, ne glede na živila? Avstrija je med desetimi največjimi svetovnimi producenti železne rude; lani je znašala ta produkcija 1,800.000 ton in bi se po mnenju strokovnjakov mogla še bistveno dvigniti. 80 % je porabila Avstrija zase, 20 % je eksportirala. Avstrijska železna ruda vsebuje mnogo mangana, ki ga Nemčija nima. Avstrijsko je klor štejejo med prvovrstno; lanska produkcija je dala 600.000 ton. Premoga ima pa Avstrija premalo in ga je uvažala iz Češkoslovaške, Poljske in Nemčije. — Produkcija bakra v povprečnem iznosu 95.000 ton še ne more popolnoma kriti avstrijske porabe, za svinec in cink s povprečno letno produkcijo 100.000 ton se pričakujejo še velike možnosti, prav tako tudi za druge rude. — Glede magnezita je imela Avstrija pred veliko vojno svetovni monopol; letna produkcija znaša okoli 300.000 ton. Nemčija ga je uvažala doslej v prvi vrsti iz Grčije, nato iz Avstrije (40 % nemškega uvoza); sedaj bo uvoz iz Avstrije prost. — Grafita ima Avstrija z 18.000 letnimi tonami preko lastne porabe in je izvažala že doslej predvsem v Nemčijo, ki ima lastnega grafita le malo. — Avstrija je z 38 % pokrita z gozdi; brez dvoma bo šlo odslej še več lesa v Nemčijo kot ga je šlo doslej. — Nemška produkcija staničnine v znesku 1,500.000 ton ne zadostuje domači porabi in mora Nemčija na leto okoli 300.000 ton uvoziti; Avstrija producira na leto 300.000 ton, ki jih pa ne porabi vseh doma in bo oddala previšek Nemčiji. — Od avstrijske papirne produkcije, ki je znašala lani nad 23.000 vagonov, gre večina v inozemstvo, tudi v prekomorske dežele. — Glede petroleja upajo strokovnjaki, da bo mogla produkcija v doglednem času kriti domačo porabo in da bo še nekaj preostalo za izvoz. — Vodnih sil je toliko, da bodo mogle avstrijske Alpe zalagati z vodno močjo (elektriko) še mnogo obsežnejše ozemlje kot ga zalagajo že sedaj. Sedaj je izrabljena komaj petina ali šestina vodne moči.

*

O novi Nemčiji kot trgovskem partnerju je Nemški statistični urad v sredi aprila t. l. pisal sledeče:

Z odstranitvijo carinskih mej se iz statistike zunanje trgovine Nemčije ne bo izločil le promet med obema deželama s tem, da bomo imeli odslej le eno samo statistiko zunanje trgovine, temveč je pravo končno oblikovanje zunanje trgovine odvisno od zelo mnogih činiteljev, ki se danes v svojih učinkih še ne dajo pregledati. Sem spada način bodočega razmaha avstrijskega gospodarstva, ko bo konsumna moč avstrijskega prebivalstva vsekakor rasla, dalje deviz prosto izmenjavanje blaga med obema deželama itd.

Gotovo bodo nastopile velike spremembe v številkah izvoza in uvoza surovin. Premog bo kupovala Avstrija odslej v večjih množinah kot doslej v Nemčiji; na drugi strani pa bo avstrijski les, papir itd. v veliki meri ostal v Nemčiji, dočim se bo v skupini fabrikatov vobče našla marsikakšna dopolnilna možnost v novi državi sami. Tako na primer bo mogla kriti dosedanja Nemčija precejšen del poljedelskih produkcijskih sredstev v dosedanji Avstriji.

V marsikakšni blagovni panogi bo odvisnost nove Nemčije od inozemstva brez dvoma manjša kot je obstojala za oba doslej ločena dela. Ni pa še s tem rečeno, da se bodo zmanjšali tudi zunanjetrgovski stiki vobče. Z novo izgradbo avstrijskega gospodarstva in z dvigom konsumne

moči prebivalstva bo nastala dodatna blagovna potreba, ki se bo deloma morala kriti v inozemstvu. Na drugi strani je verjetno, da bo marsikje narasla tudi eksportna zmožnost avstrijske industrije, in sicer v toliko, v kolikor bo povečani domači trg ugodno vplival tudi na predpogoje za konkurenco z inozemstvom. Avstrija je bila doslej mnogo bolj povezana s svetovnim trgom kot druge jugovzhodne dežele, kakor nam pravi sledeča tabelica:

Na 1 prebivalca l. 1937

	uvoz mark	izvoz mark
Avstrija	100	84
Češkoslovaška	63	68
Ogrska	26	32
Jugoslavija	19	23
Romunija	18	30

Uvoz na 1 prebivalca je bil v preteklem letu v Avstriji celo večji kot v dosedanji Nemčiji, kjer je znašal 81 mark, dočim je bil izvoz iz Nemčije s 87 markami za malenkost večji. Razmeroma močna odvisnost Avstrije od inozemstva je posledica svetovne vojne, ki je raztrgala prej skupaj živeče in se dopolnjujoče ozemlje v več kosov. Poskusi Avstrije, da bi igrala staro vlogo kot industrijsko težišče in finančno središče še naprej, so se izjalovili, predvsem ob avtarkičnem stremljenju nasledstvenih držav. Tudi poskus, da bi se iz majhnega gospodarskega ozemlja ustvarila gospodarska enota, se ni posrečil, ker je bil produkcijski aparat v številnih področjih za Avstrijo mnogo prevelik in je na drugi strani manjkalo raznovrstnega blaga. Le s finančno pomočjo zapadnoevropskih držav in z močnim eksportom se je moglo avstrijsko gospodarstvo vzdržati. S tem je pa prišlo v čimdalje večjo odvisnost od onih, ki so dajali denar, in v odvisnost od oblikovanja sprejemne možnosti in volje dežel, ki so nakupovale.

Uvoz Avstrije v preteklem letu je znašal 572 milijonov mark, uvoz Nemčije 5375 milijonov mark, uvoz nove Nemčije bi bil znašal torej 5947 milijonov mark; izvoz Avstrije 486 milijonov mark, Nemčije 5788, izvoz nove Nemčije 6274 milijonov mark.

Trgovski stiki Avstrije so bili, ne glede na promet z Nemčijo, označeni v zadnjih letih predvsem s prometom z Italijo in z nasledstvenimi državami. Značilno za gospodarski ustroj Avstrije je dejstvo, da ni bil potreben dodaten uvoz le za živila in surovine, temveč tudi za fabrikate. Med uvoženimi živili je bilo lani na prvem mestu žito, potem krmila in živa živina. K temu pride znatna uvozna potreba sadja in južnega sadja, kolonialnega blaga in v večji ali manjši meri še zelo veliko drugovrstnega blaga. Med uvoženimi surovinami je črni premog na prvem mestu; sledijo tekstilne surovine, zlasti bombaž in volna, kovine, petrolej itd. Med uvoženimi fabrikati imenujemo predvsem predivo in tkanine, nato kemične izdelke, stroje in aparate, železno blago, knjige in usnje. V izvozu je na prvem mestu velika vrsta požlahtnjenih izdelkov. Dve tretjini izvoza obstojita iz fabrikatov, med njimi, da imenujemo najbolj važne, tekstilije, železnina, stroji in aparati, kovinsko blago in papir. Ostala tretjina eksportnega blaga obstoji pretežno iz surovin in polfabrikatov, pri tem zlasti les, papirno blago, surovo železo, magnezit itd.

*

Takoj se je seveda začelo mnogo govoriti o vplivu novih dogodkov oziroma priključitve Avstrije k Nemčiji na gospodarske stike z jugovzhodno Evropo. Za nas pride v prvi vrsti v poštev seveda Jugoslavija. Pri tem je dobro vedeti, v kakšni izmeri sta bili doslej udeleženi Nemčija in Avstrija s svojo glavnico v jugoslovanskem gospodarskem življenju. Če se sledeče številke ne ujemajo docela z onimi, ki jih navajamo na drugem mestu, je to pač odvisno od vira, ki nam jih podaja. Udeležba nemške glavnice v jugoslovanskem gospodarstvu je bila navedena pred kratkim s 54'6 mil. din, kar je toliko kot 0'88 % vse inozemske glavnice, ki dela v jugoslovanskem gospodarstvu. Od te vsote pride 21'5 mil. din na delnice in 33'1 mil. din na kredite. V udeležbi inozemske glavnice na jugoslovanskem gospodarstvu je bila Nemčija na 14. mestu. Nemške glavnične koristi obstojajo v prvi vrsti v kemični industriji Jugoslavije s 13'4 mil. din, v transportstvu z 11'3, v lesni industriji z 10'9, v elektrotehniški industriji z 9'4, v usnjeni industriji in konfekciji s 4'1 in v industriji živil z 2'1 mil. din; to je skupaj 51'2 mil. din. Ostali znesek je naložen v bančnih poslih. V zadnjem času je bilo pa ustanovljenih z nemško glavnico ali z nemškim kreditom okoli 10 novih podjetij in je pri teh naloženih nadaljnjih 100 mil. din.

Mnogo večja je avstrijska glavnica, ki dela v jugoslovanskem gospodarstvu. Znaša 366,200.000 din, od tega 183'9 mil. din v delnicah in 182'3 mil. din v kreditih. V udeležbi inozemske glavnice je bila Avstrija na sedmem mestu. V jugoslovanskih bankah je imela Avstrija 46 mil. din v obliki delniške glavnice, 16 mil. din pa v obliki kreditov. V jugoslovanski industriji je udeleženih 270'6 mil. din avstrijskega denarja, kar znači 5'73 % vse v jugoslovanski industriji investirane inozemske glavnice; na delnice pride 124 milijonov din, na industrijske kredite pa 146'6 milijonov. V prvi vrsti je avstrijska glavnica naložena v strojni industriji, in sicer s 128 milijoni din, dalje v tekstilni 46'8, v kemični 19, v trgovini 14'3, v industriji živil 13, v transportstvu 11'7 mil. din. Nova Nemčija je zastopana v jugoslovanskem gospodarstvu, če prištejemo zraven še gori omenjenih 100 milijonov, sedaj s ca. 520 milijoni din, s čimer stopa na peto mesto onih držav, ki delajo s svojo glavnico v Jugoslaviji. Na prvem mestu je Francija z 1056 mil. din ali ca. 17 %, nato Anglija z 873 ali ca. 14 % — na drugem mestu omenjamo, da je sedaj Anglija tik za Francijo —; za Anglijo je Češkoslovaška s 741 mil. din ali ca. 12 %, na četrtem mestu je Švica s 707 mil. din ali ca. 11'5 %. Te štiri države, kojih vsaka ima nad 10 %, delajo v Jugoslaviji z več kot polovico — 54'5 % — inozemske glavnice. Na petem mestu je sedaj torej nova Nemčija s 520 mil. din ali ca. 8'4 %, na šestem Italija s 498 mil. din ali ca. 8 % in na sedmem Zedinjene države s 425 mil. din ali ca. 6'8 %. Če prištejemo k prvim štirim še te tri države, vidimo, da dosega v jugoslovanskem gospodarstvu naložena glavnica sedmih držav skoraj 80 % vse pri nas naložene inozemske glavnice.

*

Ko se je stvorila nova Nemčija, so morale računati balkanske države seveda z dejstvom, da bo ta država na trgovskopolitičnem polju zastopala dve državi, ki sta bili v gospodarstvu Balkana močno zainteresirani. Nemčija bo postala še večji trg za nakup agrarnih pridelkov, in poljedelstvo agrarnih držav se bo moralo potruditi, da izvozne možnosti

izrabi. Seveda bo treba urediti vprašanje medsebojnih plačil. Tu pride v poštev uvoz nemških industrijskih predmetov. Ker bo pritisk poljedelstva glede izvoza v Nemčijo brez dvoma zelo velik in bo hotela Nemčija dati v zameno svoje industrijske izdelke, se more zgoditi, da se bo industrija agrarnih dežel po tem ravnala in se zadovoljila z doslej izvojevanimi pozicijami.

Že opažamo v teh državah, zlasti v Ogrski, da so prejšnji načrti o ustanovitvi velikih industrijskih podjetij odloženi; računajo s tem, da se bo moral uvozu iz Nemčije napraviti prostor. Nemčija sicer za svoje poljedelstvo naredi, kar more, a preko možnosti ne more iti in bo zato zmeraj morala uvažati poljedelske pridelke, seveda proti izvozu svojih industrijskih izdelkov. Zato more biti ena od posledic novih političnih razmer nenadna zavora industrializacije v agrarnih državah Srednje, Vzhodne in Jugovzhodne Evrope. Seveda pa bodo velike naravne možnosti določenih industrializacijskih smeri vseeno obdržale svoj praktični pomen. Mislimo le na rudna nahajališča in na vodne moči; tu pač ne more nastopiti v razvoju nobena zavora. Pričakovati je celo, da se bo pojavilo na nemški strani zanimanje za sodelovanje v takih industrijah, in to zopet bi poklicalo k tekmovanju glavnične in industrijske interesente drugih držav.

Kar se tiče Ogrske posebej, je stvar sledeča: Ogrska spada k onim deželam evropskega jugovzhoda, kojih gospodarstvo je najbolj industrializirano. Izvoz ogrske industrije gre pri nekaterih panogah že desetletja nazaj. Vendar se je do danes ohranil pretežno agrarni značaj dežele, in to vsled ugodnih pridelovalnih pogojev, vsled razmeroma majhnega domačega trga in vsleg pomanjkanja zadostnih surovin. Zato je umljivo, da ogrska vlada vedno na novo poudarja potrebo zaščite in pospeševanja poljedelstva ter njegovih izvoznih interesov. Nihče ne bo agrarnim državam zanikal upravičenosti do izgradbe onih industrijskih panog, ki so narodnogospodarsko in narodnoobrambno potrebne. Drugače je pa z onimi industrijskimi panogami, ki za življenje dotičnega naroda niso neobhodno potrebne in kojih naprava prodajo inozemskih izdelkov ovira ali pa sploh nemogoči, pri čemer pa tudi izvozne možnosti lastnih agrarnih pridelkov omejuje. Ogrska ima hude skrbi za prodajo svojih agrarnih pridelkov, in vendar se ustanavljajo tam industrije z izrecno špekulativnega vidika. Tako hočejo sedaj zgraditi tovarno steklenih biserov s sedežem v Pešti, ki naj bi konkurirala nemškemu, avstrijskemu in češkemu uvozu. Take tovarne res več škodujejo kot koristijo.

*

Kaj je sedaj prva naloga Avstrije? Poročilo avstrijskega Zavoda za konjunktorno raziskovanje, ki ga vodi sedaj profesor Wagemann, se peča v svoji zadnji — aprilovi — številki z novo nastalimi razmerami in pravi: »Avstrija stopa kot važen člen v novi gospodarski blok; stara monarhija je štela okoli 53 milijonov prebivalcev, sedanja nova Nemčija jih šteje okoli 75 milijonov, kojih življenjski standard je vrh tega višji kot je bil oni v avstroogrski monarhiji. Ustrojna stiska prodaje, na kateri je trpela Avstrija dvajset let, je sedaj bistveno omiljena. Črta, na kateri naj bi se obe deželi na potu do gospodarske enote znašli, leži v medsebojnem dopolnjevanju in okrepitvi rudarske in industrijske produkcije ter v skupnem pomnoževanju agrarnih pridelkov. Posebna naloga Avstrije pri tem

delu je še ta, da kot spredaj stoječa postojanka nemškega gospodarstva goji zveze z evropskim jugovzhodom.

*

Spričo spremenjenih razmer bo postala Donava dosti bolj važna prometna žila kot je bila dosedaj. Blagovni promet po Donavi je zelo raznovrsten. Avstrija se je s petrolejem oskrbovala doslej izključno le po tej cesti in velik del nemških petrolejskih nakupov je šel po isti poti; tako je postal Regensburg na Bavarskem največje notranje evropsko pristanišče za petrolej in je dosegel skupaj s Passauiom na leto promet 1 milijon ton petroleja. Tudi dunajski potojni petrolejski promet se je gibal okoli 1 milijon ton. Važno blago po Donavi navzgor je tudi žito, grški žvepleni kršec in ogrski premog. Po Donavi navzdol gre avstrijska sol v Ogrsko in Jugoslavijo, avstrijski les v Ogrsko, številni industrijski fabrikati, množtevno blago za Jugovzhodno Evropo itd. Posebnega pomena je osebni promet.

Še večja bo bodočnost Donave seveda tedaj, ko bo vključena v zvezo z Mainom in Renom. Tudi na avstrijski strani so se v tem oziru že začeli gibati; tako se zahteva izgradba pristanišč v Lincu in na Dunaju, čistilno delo v strugi Donave in izraba Donave kot pogonske sile.

*

Kako se bo gospodarsko življenje v novi Nemčiji razvilo, katere sile bodo to življenje pospeševale, katere ga ovirale, o tem se danes ne da še nič reči.

Dr. V. Šarabon

NEIZRABLJENI PRIPOMOČKI STATISTIKE

V tem članku hočem govoriti o pripomočku, v trgovskem poslovanju zelo važnem, katerega se naše trgovstvo ali sploh ne ali pa le v zelo skromnem obsegu poslužuje. Saj še trgovsko knjigovodstvo ne domuje povsod tam, kjer bi moralo biti lepo udomačeno.

Knjigovodstvo naj ne pokazuje samo premoženjskega položaja, prejemkov in izdatkov, dolgov in terjatev, temveč mora nuditi najpodrobnejšo sliko vsega trgovskega poslovanja. Da bomo pa res imeli koristi od številčnih podatkov, kateri so raztreseni po knjigah, moramo knjigovodstvo izpopolniti in razširiti s pripomočkom, ki zbira in razporeja po knjigah raztresene številčne podatke, kateri nudi obilico pouka in migljajev tistemu, ki te razume. V moderni trgovski pisarni je ta pripomoček ravno tako potreben, kakor sta potrebna stenografija in pisalni stroj. Ta pripomoček se imenuje statistika.

To je pomožna veda izredno velike praktične vrednosti za vsak trgovski obrat. Kakor že rečeno, nudi obilico pouka in migljajev tistemu, kateri se statistike poslužuje. V Ameriki so že zdavnaj spoznali praktični pomen statistike, zato je tam statistika neizbežna naprava v moderni pisarni.

Marsikateri naš trgovec je precej starokopiten in se drži starih navad in pripomočkov iz prejšnjih časov in mu ne gre v glavo, da je kaj modernega boljše in koristnejše. Drži se svojih starih pripomočkov in mu je

težko dopovedati, da se na drugačen način laže in uspešneje dela. Sedaj pa govorimo celo o neki statistiki! To bo najbrže spet nekaj takega, kar bi bilo dobro za davkarijo!

Pri nas se je o statistiki v trgovskem poslovanju prav malo slišalo, vendar je znana in uporabljana tudi marsikje pri nas. Znano je, da državne ustanove sestavljajo razne statistike. Slišal sem reči, da je statistika pač lahko nekaj zanimivega, toda brezplodno in nepotrebno igrackanje s številkami, s čimer se naj pečajo uradi in oblasti, ne pa tudi trgovec, ki nima za to časa, niti koristi od tega. Tako mišljenje je popolnoma napačno.

Dokazano in znano je, da je propadel že marsikateri trgovec, ker ni natančno in vestno zapisoval svojih poslov. Slišal sem iz ust starega in poštenega trgovca, ki je prišel v nesrečo, da ni vedel, da stoji tako slabo. Ni malo takih, ki so zašli v plačilne težkoče ali celo v konkurz, pa ne vedo vzroka svoji nesreči. Pravijo sicer, da je šla trgovina bolj in bolj slabo, toda taka izjava ni nobeno pojasnilo vzroka in izvora, temveč je samo navedba nekega dejstva. Ako vprašamo, zakaj je šla trgovina vedno bolj slabo, zakaj je pešala in pešala, nam ne morejo povedati in pojasniti. Večina nima pravega knjigovodstva, še manj pa kako drugačno kontrolo poslovanja. Zato pa tudi ne morejo vedeti, kje tiči vzrok nazadovanja in zato sta tudi trud in prizadevanje za zboljšanje brezplodna, če ne vemo, kje bi se lotili zdravljenja.

Rekli boste, koliko je dobro idočih trgovin, čeprav imajo knjigovodstvo skromne vrste in se jim o kaki statistiki niti ne sanja. Ako priporočam kje sistematično knjigovodstvo, kjer bi bilo res umestno in potrebno, moram večkrat slišati odgovor, da tudi sosed ne vodi ne knjig in ne tiste statistike, pa mu vseeno dobro gre in dela z dobičkom. Zakaj bi naj potem vse to pisal jaz! Res je, da marsikatera trgovina dobro uspeva brez pravega ali vsakega knjigovodstva in še celo brez statistike, kakor je tudi res, da bi marsikatera trgovina uspevala, četudi bi uporabljala namesto pisalnega stroja gosja peresa in če bi namesto elektrike žgala navadno petrolejko. Prepričani pa smo vsi, da bi taka zaostalost ne bila v korist. Tako hitro ne bomo doživeli, da bi povsod in vsi smatrali statistiko in njene podatke za tako koristne in potrebne, kakor smatrajo danes na primer pisalni stroj, elektriko ali avtomobil.

Gmotno dobro podprta trgovina ne čuti neugodnih posledic slabe organizacije. Saj je ne ovirajo tako v napredku, ji ne izpodjedajo obstojnih temeljev tako, kakor gmotno šibki trgovini. Tu posledice slabe organizacije lahko povzročijo propad, ali ga vsaj pospešujejo.

V splošnem dajati kaka navodila, kako se naj uvede in izvede statistika v obratu, ni mogoče, ker s statistiko je tako, kakor s knjigovodstvom. Prilagoditi se je potrebam in prilikam vsakega posameznega obrata. Vseeno navajam nekaj podatkov in navodil, ki se morejo povsod uporabiti.

Natančno sestavljeni pregledi mesečne prodaje blaga na upanje in za gotovino, prejemkov in izdatkov, plačil dolžnikov, plačil upnikom, o prejemu blaga itd. nam nudijo zanimivo in poučno sliko naše trgovine. Ako zberemo izgube pri odjemalcih in druge izgube na blagu, ako si stroške porazdelimo v skupine, n. pr. najemnino, plače, kurjavo, razsvetljavo, reklamo, davke itd., je slika poslovnega delovanja popolnejša. Kdor zaposluje potnike in zastopnike, vodi za vsakega pregled, koliko proda, kakšne so izgube pri njegovih odjemalcih, kolikšni so izdatki za njegovo poslovanje itd., kmalu vidi, katerega potnika ali zastopnika se izplača

držati, kateri dela z večjim uspehom, kateri je cenejši itd. Primerjanje takih podatkov s prejšnjimi leti nam pokaže ali napredovanje ali nazadovanje, ali se je promet povečal ali zmanjšal, ali so stroški narastli ali se zmanjšali. S takim in podobnim primerjanjem se tudi ugotovi, ali so stroški in izdatki v pravem zdravem razmerju z zaslužki in dobički. Številke pravijo, koliko se sme porabiti, kje se mora varčevati in kje se lahko varčuje. Veletrgovec lahko s statistiko ugotovi, kateri predmet dobro ali bolje gre, koliko kateri nese in katerega je vredno držati in katerega se naj opusti.

Trgovec na drobno se bo zanimal za prodajo posameznih predmetov oziroma posameznih blagovnih skupin, za višino rabatov in provizij itd.

Pravilna in zanesljiva statistika je z majhnim trudom v pravem obsegu izvedljiva tam, kjer je redno knjigovodstvo. To pa ne sme biti v zastanku, temveč mora biti vse sproti knjiženo.

Še nekaj besed tistim, ki sicer priznavajo koristnost statistike, toda pravijo, da stane njeno izvajanje preveč truda in denarja. Takim naj služi v pojasnilo, da redno knjigovodstvo že samo izvršuje mnogo statističnega dela in je le potrebno te statistične podatke spraviti in sestaviti v pregled. Knjigovodstvo se lahko tako preuredi, da že samo podaja razne pregledne. Priporočal sem n. pr. blagajniško knjigo nove oblike. Taka knjiga nudi brez kakega posebnega truda sliko, koliko se je prodalo za gotovino, koliko so plačali odjemalci na upanje, koliko se je izdalo za blago, koliko se je plačalo dobaviteljem, kakšni so stroški itd. Ko se piše v to knjigo, se s tem obenem že sestavlja razne statistične pregledne.

Minili so časi, ko se je služilo brez boja, že dolgo ni več časov ribniškega procenta, tudi ni več časov, da so bile trgovine radi dopustov osebja zaprte, pač pa so sedaj časi, ko bi ljudje radi imeli odprto noč in dan. Težak je boj za obstoj in trgovec mora poznati vse tiste činitelje, ki mu ovirajo ali pospešujejo trgovino. Pravilna organizacija trgovine, redno knjigovodstvo in statistika mu dajejo podatke in ga poučujejo. Škoda je le njegova, če radi nevednosti ali površnosti in komodnosti ne uporablja in ne upošteva teh nasvetov in migljajev.

Fr. Zelenik

PROBLEM PRIDOBIVANJA KUPCEV

Ko iščemo za svoje blago kupce, si moramo biti predvsem na jasnem, s kakšnimi dokazi bomo podprli svoje ponudbe, da bomo vzbudili čim večje zanimanje in poželjenje po našem blagu. Profesor M. T. Copeland omenja naslednje povode, zaradi katerih kupujejo ljudje razne predmete: 1. ker hočejo vzbujati pozornost, 2. da posnemajo druge, 3. zaradi gospodarskega tekmovanja, 4. zaradi socialnega napredka, 5. zaradi sposobnosti, 6. zaradi častihlepja, 7. zaradi romantike, 8. zaradi zdravja, 9. zaradi gladu in žeje, 10. zaradi zaščite pred nevarnostjo, 11. zaradi nečimernosti, 12. zaradi smisla za umetnost in okus, 13. zaradi radodarnosti, 14. zaradi čistoče, 15. zaradi udobnosti, 16. zaradi oddiha, 17. zaradi zabave, 18. zaradi osebne svobode in neodvisnosti, 19. zaradi udobne uporabe, 20. zaradi gospodarnosti, 21. zaradi zanesljivosti, 22. zaradi kakovosti, 23. zaradi štedljivosti v uporabi. Dr. H. L. Hollingworth našteva tudi nekatere druge vzroke, tako: strast, ljubezen, poštenje, zvestobo, vdanost,

humor, šport, bojazen, nevoščljivost, družabnost, radovednost, vedoželjnost, skromnost, pobožnost, vero, delavnost, sočutje, zvitost, ponos in hvaležnost.

Če prebiramo to listo raznih vzrokov, zaradi katerih kupujejo ljudje različno blago, bomo našli med njimi gotovo tudi argumente, katerih se bomo posluževali pri ponujanju našega blaga. Uporabili bomo sedaj ta, sedaj oni argument. Kmalu se bomo prepričali, kateri je za naše blago boljši in kateri slabši.

Seveda pa moramo tudi vedeti, v kakšni obliki ljudem najuspešneje predočimo povode za nakup blaga. Iz prakse vemo, da dolgoveznih opisovanj, bodisi v oglasih, bodisi v drugih reklamnih pripomočkih, občinstvo ne čita rado. Zato se bo trgovec z uspehom posluževal slike, predvsem fotografije, ki nazorno kaže prednosti blaga in tako prepričevalno utemeljuje prodajni argument, da v njegovo resničnost nihče ne dvomi. Tako bo trgovec s čevlji, ki navaja v jeseni in zimi kot argument nepremočljivost svojih čevljarskih izdelkov, objavil sliko moža, ki stoji na mokri, blatni zemlji. Posebno izrazito morajo biti na sliki prikazani čevlji, katerim se vidi, da jim mraz in mokrota ne moreta do živega. Kratek podpis: »V mrazu in dežju si ohranite tople in suhe noge v x-čevljih« bo vsakogar, ki ga rado zebe v noge, približal namenu, katerega hočemo doseči. Ko ga bodo še drugi argumenti, živo in nazorno prikazani, v raznih reklamnih sredstvih zopet in zopet spomnili na x-čevlje, smo dobili novega kupca, ki ga bomo z dobro postrežbo lahko pridobili za stalnega odjemalca.

Eden glavnih prodajnih argumentov je varčevanje pri nakupu. Mnogi trgovci izkoriščajo ta argument tako zelo, da dosegajo prav zaradi prevelikega poudarka varčevanja — neuspeh. Kolikokrat vidimo n. pr. v časopisju oglase, ki hočejo z argumentom, da kupec oglašeno blago izredno poceni kupi, da si torej z nakupom tega blaga veliko prihrani, pridobiti odjemalce, a jih v resnici zdaleka ne privabijo toliko, kot bi jih morali v primeri z izdatki za te oglase. Tako ponujajo nekateri trgovci, ki prodajajo blago proti plačilu na obroke, svoje predmete v oglasih, v katerih posebno poudarjajo višino enega obroka. Vsakdo, ki se za propagirani predmet zanima, bo z zanimanjem pogledal oglas, da izve, kje more tako izredno poceni dobiti opisano blago. Ko pa bo ob natančnejšem prebiranju oglasa videl, da je poudarjeni znesek le prvi obrok in bi moral za predmet vse leto mesec za mesecem plačevati enak znesek, bo izgubil vse zanimanje za ponujeno blago. Oglasi z napisom: »Pod ceno oddam večjo množino x-blaga« ali podobno, prav tako ne privlačijo kupcev, ker so čitatelji mnenja, da je blago manjvredno.

Pri reklamni z argumentom ugodnega, cenenega nakupa, je posebno važno, da je argument dobro utemeljen in dokazan. Dokazov pa gotovo ne manjka, ker mora biti nek vzrok, da moremo blago tako poceni prodajati. Utemeljitev mora biti kratka in jasna. Seveda pa ni treba, da bi bila ravno nižja cena v primeri s ceno konkurence taka utemeljitev. Način zavijanja, odpreme ali druga posebna ugodnost prav tako dokazujejo, da je nakup cenejši kot drugod. Tako je dajala neka razpošiljalnica brezplačno brivski aparat tistim, ki so v določenem času naročili določeno število brivskih nožičev.

Toda ne le ceneni nakup, tudi drugi prodajni povodi morajo biti utemeljeni in dokazani.

Nedavno tega, sem opazoval na sejmu prodajalca praktične novosti za čiščenje madežev. Imel je neverjeten uspeh. Ves dan so se okrog njegove stojnice gnetli ljudje, ki so skoraj vsi kupili ponujano novost. Prodajalec jim je namreč zelo nazorno pokazal uporabo in uspeh uporabe dotične novosti, svoje trditve pa je podprl s tako utemeljenimi dokazi, da pri najboljši volji ni bilo mogoče katerega koli ovreči.

Kakor je ta sejmar pravilno pojmoval svoj posel, tako bi se moral zavedati pravilnega načina pri dobivanju kupcev sleherni trgovci in marsikdaj ne bi doživljal razočaranj, ki mu jih sedaj tolikokrat prinaša poslovno življenje.

I. V.

KAJ BO S TRSTOM?

Potem ko je Italija vzela priključitev Avstrije k Nemčiji blagohotno na znanje kot zaključni akt logičnega razvoja, se prične polagoma javljati vrsta težkih gospodarskih problemov; ti problemi so posledica dejstva, da je majhna, a trgovskopolitično zelo aktivna sosedna dežela prenehala živeti lastno življenje in da je postala del veliko večjega gospodarskega telesa Nemčije. Na eni strani to, na drugi strani pa dejstvo, da se je carinska meja nemške države pomaknila na manj kot 200 km bliže Jadranu, postavlja gospodarske življenjske pogoje Trsta v bodočnosti skoraj gotovo na čisto nov temelj. Misli, ki so se rodile spričo te spremembe, morajo biti zelo resne, sicer bi se Mussolini ne bil odločil, da bo Trst v najkrajšem času obiskal; neposredni povod za to so mu dali razgovori, ki jih je imel v Rimu z voditelji tržaškega gospodarstva in tržaške uprave. Pri tem obisku naj se razčistijo po možnosti vsa tekoča vprašanja.

Vobče vidijo v Trstu v novih dogodkih gospodarski udarec, ki je to mnogo preizkušeno mesto prav hudo zadel. Po zlomu avstrijsko-ogrsko monarhije in po zasedbi Trsta od strani Italije se je pričela doba dolgotrajnega in žilavega obnovitvenega dela, ki ga je vlada z vsemi sredstvi pospeševala, da vrne temu važnemu pristanišču del tega, kar je zgubilo. Težkoče, ki so nastale vsled spremenjene oblike evropskega zemljevida, so bile velike. Iz velike države, ki je pomenila naravno zaledje tržaškega pristanišča, so vzrasle štiri nove države. Med temi stali Avstrija in Ogrska obubožani in zato v veliki izmeri omejeni v svoji trgovskopolitični aktivnosti. Novo stvorjena Jugoslavija je pričela kmalu z izgradbo lastnih svojih pristanišč Sušaka in Splita, kar je v teku let dovedlo do popolnega gospodarskega uspeha. In četrt država, Češkoslovaška, za koje zunanjo trgovino je bil Trst vedno najvažnejše pristanišče, ni imela nobene direktne meje več z Italijo. Sicer ni imel Trst nobenega tako odličnega gospodarskega voditelja za protektorja kot so ga imele in ga še imajo Benetke v osebi industrijca Volpija, ki je dvignil to pristanišče in njegovo industrijo na eno prvih mest v Italiji, a vendarle je dosegel kljub neugodnemu položaju presenetljive uspehe. Prvo sredstvo za to so bile najprvo mednarodne jadranske tarife, ki so nudile nasledstvenim državam pri uporabi tržaškega pristanišča vozne ugodnosti, nato pa na podlagi rimskih protokolov ustanovitev avstrijskega prostega pristanišča. Ravno

zadnji činitelj je v zadnjih letih vsled poživiljenja in ugodnega oblikovanja avstrijske zunanje trgovine mnogo pripomogel k novemu gospodarskemu razmahu Trsta. Tudi Ogrska, ki je glavni del svojega pomorskega prometa iz vzrokov razdalje vodila preko Reke, se je pričela v izdatnejši meri posluževati Trsta; in celo južni deli Poljske, ki si je ustvarila v Gdyniji svoje lastno moderno pristanišče, so šli v Trst, čeprav v manjši izmeri. Tako se je razvil promet Trsta v sledečem obsegu:

Pomorski promet Trsta

Leto	Število ladij	U v o z	
		Tonaža v 1000 tonah	Blago v 1000 tonah
1934:	19.444	5634	1850
1935:	19.927	5914	1859
1936:	20.455	5647	1453
1937:	20.021	5877	2113

Leto	Število ladij	I z v o z	
		Tonaža v 1000 tonah	Blago v 1000 tonah
1934:	19.248	5515	618
1935:	19.868	5821	692
1936:	20.227	5616	792
1937:	19.822	5812	1041

Zopet opazimo staro rano Trsta: ladje, ki prihajajo, imajo dosti blaga; ladje, ki odhajajo, pa premalo. Vendar se je tudi v tem pogledu pričelo razmerje v zadnjih letih zelo boljšati. Dočim je znašalo leta 1934. izvoženo blago le tretjino uvoženega blaga, se je razmerje v naslednjem letu popravilo že na 37% in je sedaj pri 50%. Najbolje je pač, da sta si import in eksport v ravnovesju in je tako kapaciteta ladij polno izrabljena.

Vsled gori omenjene prometne politike se Trstu ni le posrečilo, da je obdržal svoj pomen kot pristaniško mesto, temveč je nastala tam, kar je pač naravno, vrsta novih industrij, in starim industrijam je bila prihranjena usoda, da bi morale svoje obrate zapreti. Izdali so zakon, ki je dovoljeval novim industrijskim obratom v prosti pristaniški coni carinskopolitične in davčne ugodnosti; in zakon je dosegel svoj namen. Omenimo v tej zvezi samo zaenkrat največjo in najmodernejšo petrolejsko industrijo Italije, Aquila d. d., koje produkti dobivajo vedno večjo važnost ne le za domačo italijansko porabo, temveč vsled ugodne vozninske lege Trsta tudi za eksport.

Ves ta razvoj je vsled dogodkov zadnjih dveh mesecev vsaj prekinjen, če ne več. Neposredne neprijetne posledice gospodarske narave za Trst izhajajo iz poostrelega deviznega gospodarstva v bivši Avstriji, ki pa praktično v zadnjem času pred preobratom ni več obstajalo. Tesna gospodarska spojitve Trsta z zunanjo trgovino Avstrije ima to posledico, da stojijo trenutno mnogi eksporterji, špediterji i. dr. glede svojih zahtev v avstrijski vrednoti in glede svoje imovine pri avstrijskih tvrdkah pred popolnoma nerazjasnjanim položajem.

Nadaljnjih posledic priključitve Avstrije za Trst pa še kar nič ni mogoče pregledati. Kar se tiče bivše Avstrije same, je čisto jasno, da bodo šli v bodoče njeni eventualni eksporti in importi preko nemških pristanišč, zlasti preko Hamburga, ki je bil pred vojsko eden največjih konkurentov Trsta. Še nedavno, a še pred aneksijo Avstrije, je nürnberški nadžupan Liebel, predsednik Društva za ščitenje interesov plovbe Donava—Main, na Dunaju imel predavanje, v katerem je izvajal, da bo polovica vodne ceste Donava—Main—Ren izgrajena že letos in da bodo najbrž že leta 1943. prve transportne ladje od Rena in Maine sem dosegle Nürnberg. Toliko kot gotovo je, da bo sedaj — po aneksiji Avstrije — Nemčija izgradbo te vodne ceste in s tem priključitev Avstrije na notranjenemški kanalski sistem zelo forsirala, na kar je opozarjal tudi že Goering ob priliki svojega obiska na Dunaju. Pričakovati je torej, da bo že iz vzrokov nemške varčevalne devizne politike šla bodoča pot avstrijskih produktov ali za Avstrijo namenjenega blaga preko nemških pristanišč; in na drugi strani je treba pomisliti, da bo vključitev Avstrije v nemški štiriletni načrt imela to posledico, da bo večji del nekdanjega avstrijskega eksporta od Nemčije konsumiran.

Če se mora torej Trst pripraviti na to, da bo bivšo Avstrijo kot uporabnika svojega pristanišča ter naročnika svojih špedicijskih tvrdk in ladijskih lastnikov takorekoč popolnoma izgubil, nastanejo vrh tega novega problemi za gospodarski promet z neavstrijskimi deželami, ki so usmerjale svojo zunanjo trgovino preko Trsta. Tako na primer je za promet s Češkoslovaško največje važnosti, ali bo Nemčija še nadalje dovolila uporabo jadranskih tarif v območju bivših avstrijskih zveznih železnic. Če bi Nemčija tega ne dovolila, bi postalo tržaško pristanišče za Češkoslovaško predrago in je pričakovati, da bi šel češkoslovaški promet preko Hamburga ali eventualno tudi preko poljske Gdynie. Kar se tiče Ogrske, bo ostal položaj najbrž precej nespremenjen, pri čemer pa opozarjamo na to, kar smo rekli že prej, da ima namreč pristanišče Reka za Ogrsko večjo privlačno silo kot Trst. Jugoslavija pride pri prometu preko Trsta v poštev v prvi vrsti le kot tranzitna dežela za prevoz blaga omenjenih treh držav: Avstrije, Češkoslovaške in Ogrske.

Kakšna so sredstva, ki jih more Trst oziroma italijanska vlada uporabiti, da ne bi to važno pristanišče gospodarsko preveč trpelo ali pa celo izhiral? Možnosti je več. Ob sedanjem političnem razmerju med Italijo in Nemčijo bi bilo mogoče, da pride med obema deželama do dogovora, ki naj bi zagotovil vsaj delu prejšnje avstrijske zunanje trgovine prehod preko Trsta. Najbrž bi potem tudi ne bilo nobenih težkoč, da se Nemčiji dovoli uporaba dosedanje avstrijske proste cone, ki jo je italijanska vlada spričo spremenjenega trgovskopolitičnega položaja pred kratkim časom zaprla. Dalje moremo misliti na to, da bi se na temelju nadaljnjih voznih ugodnosti, poenostavljenja carinskih formalnosti in na temelju nizkih pristojbin za uporabo pristanišča in njegovih tehniških naprav itd. nudila od strani Italije ojačena pobuda Češkoslovaški, Ogrski in morda celo Poljski. Tretjič — in na tem polju se javljajo morda največje možnosti — bi se mogli postaviti v ospredje vsi faktorji, temelječi na dejstvu, da je Trst eno največjih evropskih pristanišč, ki ima iz zemljepisnih in zgodovinskih vzrokov najtesnejše zveze z Bližnjim in Daljnim vzhodom. Na ta način bi se morda dobila pota in sredstva, da se nadalje zagotovi pomen Trsta kot prevoznega in uvoznega pristanišča

za važne surovine vzhodnega Sredozemlja in Daljnega vzhoda. Čeprav je, absolutno vzeto, ladijski promet drugih velikih italijanskih pristanišč, predvsem Genova, Neapola in Benetk, večji kot oni Trsta, je imel ugodni razvoj tržaškega pristanišča v zadnjih letih relativno večji napredek. Predvsem je vloga Trsta kot uvoznega pristanišča in trgovskega središča raznih prekomorskih surovin kljub ojačenju italijanske avtarkične politike stalno rasla; v prvi vrsti opozarjamo tu na surovi petrolej, bombaž in kavo. S temi produkti je Trst zalagal ne le potrebnost ožje in širše italijanske industrije, temveč tudi velike dele Balkana in Srednje Evrope.

Spomnimo se tudi še, da je Trst tudi že sam na sebi središče raznih gospodarskih panog, ki so za Italijo in njen mednarodni ugled izrednega pomena; tako na primer imenujemo znane ladjedelnice in obe največji italijanski zasebni zavarovalnici Assicurazioni Generali in Riunione Adriatica di Sicurtà.

Tako vidimo več točk, kjer bi pomožna politika italijanske vlade mogla poseči vmes. Zeleti bi bilo, da bi to za Evropo v gospodarskem in kulturnem oziru enako važno središče tudi v bodočnosti ohranilo svoj pomen.

V. Š.

EKONOMIJA DELA IN PSIHOTEHNIKA

Zamotanost gospodarske dobe, v kateri sedaj živimo, nima v preteklosti nobene primere in ne nudi nobene možnosti, da bi na gospodarskem polju mogel kdo živeti od obresti stare glavnice ali pa da bi se mogel voziti po starem tiru gospodarstva, ki nam ga je zapustil včerajšnji dan. Borba glavnih gospodarskih sil, ki prevzema vedno bolj značaj dolgotrajnosti, je pahnila gospodarstvo iz absolutnega ravnovesja v relativno ali bolje rečeno v labilno; dovedla nas je do napetega teoretičnega dela v gospodarskem mišljenju in pojmovanju, tičočem se razjasnitve in pojmovanja vseh notranjih sil gospodarsko-zgodovinskega in hkrati tudi svetovnogospodarskega procesa in njih tendence, ki si je večkrat v protislovju.

Zaključek tega mišljenja in pojmovanja je bila racionalizacija dela. Njen sistem obstoji kot sploh industrijska produkcija našega časa na načelu kolikor mogoče razsežne delitve dela, njen cilj je izvleka največje ekonomije iz dela, njen simbol je »tekoči trak«. — Sredstvo za racionalizacijo dela je psihotehnika (psihé = duša) z njenim opazovanjem človeka med delom. Vsak človek naj se loti le onega poklica, ki je primeren njegovi sposobnosti in ki mu je najbolj všeč. Povsod naj pride pravi človek na pravo mesto ter naj z minimum časa in delovne moči doseže slednjič maksimum dovršenega dela, ne glede na to, ali je bil rezultat dosežen na fizični ali duševni način.

Prva raziskovanja o bistvu dela v razmerju do zvišanja produkcije so že precej stara. Akuten je postal kompleks teh vprašanj v bistvu šele po končani svetovni vojski; rešitev teh vprašanj je bila pospešena po svetovnopolitičnih in gospodarskopolitičnih pregrupacijah, spojenih s silnim tempom tehniškega napredka in s stalno napredujočo tipizacijo

industrije. In tako so prišli na eni strani do izbire poklica in na drugi do izbiranja ponudb na javnem delovnem trgu na znanstveni podlagi.

Pri izbiri poklica za mlade ljudi, kjer je običajno navzoč tudi zdravnik, se ozirajo sedaj na sledeče činitelje:

1. Za kakšen poklic se čuti mladi človek sposobnega?
2. Kakšne izgleda nudi izbrani poklic?
3. Kakšno je zdravje dotičnika?
4. Katere lastnosti značaja prevladujejo?
5. Kako visok je duševni nivo dotičnika?
6. Družinske razmere?
7. Materialni položaj?
8. Kakšno specialno izobrazbo si je mladi človek že pridobil?

Čeprav tudi najbolj skrbna preskušnja ne izključuje pomot, nam pa vendar pove, za kakšne poklice dotičnik ni sposoben.

Drugi način izpraševanja ima namen, da med več reflektanti za določeno službo ali mesto izbere najsposobnejšega in najbolj pripravnega ter da ugotovi njegovo faktično delovno zmožnost; ta način izpita ima zlasti v Ameriki mnogo pristašev.

Pomen in vrednost psihotehniške skušnje moremo v polni meri presoditi šele tedaj, če pomislimo, koliko neprilik sledi napačni izbiri poklica (n. pr. pogostno menjavanje službe, brezposelnost, pijača, zločini, bolezni, nezgode, zapravljanje materiala, časa in moči). Vsi psihotehniško preskušeni imajo s temi neprilikami dosti manj opraviti kot drugi. Mestne delavnice v Berlinu so na primer ugotovile, da se je po uvedbi psihotehniške skušnje delavcev prihranilo samo na električni energiji 25%, dočim je obenem število nezgod v cestnem prometu padlo za 30 odstotkov. Statistike v USA dokazujejo, da se prihrani po uvedbi te skušnje na leto okoli 60 mil. dol.; Ford, Carnegie, Rockefeller in Morgan se inajo za svoje uspehe v veliki meri zahvaliti vpeljavi psihotehniške preskušnje.

Navedeni primeri nam pravijo, da realizacija zahteve »vsak človek na pravem mestu« ni samo civilizatorična potreba, temveč tudi gospodarska in narodnogospodarska. Delodajalec in delojemalec sta na racionalizaciji dela oba enako interesirana, v kolikor se to delo ozira na duševnega človeka in na kulturni napredek. Kajti prvemu prinaša racionalizacija večje delovne zaključke ob zmanjšanih stroških, drugemu pa večje mezde pri minimumu zgube na moči. In še nekaj: dobri uspešni delovni zaključki nam ne pomnožijo le čisto materialnega dobička, temveč tudi čisto duševno zadovoljstvo; iz tega zopet izvira še večje veselje do dela in še večji delovni uspeh. Tako se krog zaključí.

Nedvomna ekonomska korist psihotehniške skušnje obstoji v tem, da se morejo v par urah ugotoviti poklicne sposobnosti ali nesposobnosti, ki so se prej javile šele po več tednih ali mesecih. Neogibno potrebno pa je, da vršijo te skušnje le za to predizobražene osebe. En sam slučaj naj nam to pojasni: Neki urad je dal preskusiti 300 reflektantov, in sicer po uradnikih, ki so jih kar na slepo za to imenovali: in pozneje je 65,5% teh reflektantov v svojem odpoklicu odpovedalo; na neki

univerzi je bilo pa 1000 kandidatov za službo izprašanih od strokovnjakov: in le 3% niso pozneje izpolnili vanje stavljenega pričakovanja.

Ekonomija industrijskega in sploh gospodarskega ustvarjanja zahteva pač — zlasti v sedanjih časih — prav resnega in vestnega dela pri študiju dejstev v vseh njih kvantitativnih in kvalitativnih pogledih, če hočemo doseči popolno in smotru služečo racionalizacijo. Psihotehniška skušnja ni samo ena od poti k racionalizaciji dela, temveč slednjič sploh le edina pot.

Borba za življenje in z modernim razvojem je tragika. Težko je, a slednjič se moramo le boriti. Zmagal bo v tej borbi le oni človek, ki je za svoj poklic sposoben, ali pa oni podjetnik, ki razpolaga z delovnimi močmi, za njegovo obrt pripravnimi. Gledati moramo pač na najvažnejši narodnogospodarski zakon: z minimom časa in delovne moči doseči maksimum delovnega uspeha. Psihotehniška preskušnja je posredovalka, ki spravi individualnost posameznika v sklad s splošnimi gospodarskopolitimi interesi. Torej, delodajalci prav tako kot delojemalci: prav najprvo in zmeraj predvsem psihotehniška skušnja!

E. L.

SVETOVNI BLAGOVNI TRGI POD PRITISKOM PRODAJE

Pritisk na cene, ki teži od lanskega aprila dalje — izhajajoč iz Zedinjenih držav — v nespremenjeni ostrosti na mednarodnih blagovnih trgih, se je od srede letošnjega marca dalje zopet ojačil. Prizadeti so bili pri tem skoraj vsi tržni predmeti, če izvzamemo precej stalne notacije za koruzo, čaj, kopro, volno merino in lan. Tečajne zgube 7 % in več so zaznamovali v teku enega meseca rž, kava, slanina, maslo, konoplja Manila, cin, cink, srebro, platina, kavčuk in terpentin; pri teh predmetih je bil padec vrednosti največji pri slanini, cinku in kavčuku in je šel do 14 %. Manjši padci cen so se javili pri pšenici, ovsu, surovem sladkorju, kakau, surovem maslu, bombažu, surovi svili, surovi džuti, konoplji Sisal, bakru in svincu. Značilne za težko krizo, ki jo preživlja ameriško gospodarsko življenje, so med drugim novi pozitivni ukrepi ameriške vlade. Ker je pa v Ameriki brezposelnost zelo velika, moramo biti glede učinka teh novih ukrepov zaenkrat zelo previdni. Zato se tudi pomladanska kupčija v U. S. A. doslej še nikjer ni posebno razvila. Tudi nekatere velike evropske konsumne dežele kažejo znake nazadujočega porabnega razvoja, razen Nemčije, ki je odkrila sedaj na svetovnem trgu ugodne možnosti založnega nakupa. Značilna za majhno podjetnost v krogih trgovcev in porabnikov je okolnost, da je tudi sedanje nizko stanje svetovnotržnih cen doslej jako malo pripomoglo do nakupov. Cene so deloma padle na stanje poletja in jeseni 1926, n. pr. pri bakru, cinu, surovi džuti, platini in kakau. Deloma moramo pa poseči še bistveno dalje nazaj, da zadenemo na enako nizke cene, kot jih imajo sedaj kava, bombaž, cin, srebro, pšenica, volna, konoplja in sirovi kavčuk.

Izgledi za novi pridelek pšenice v U. S. A. so zelo ugodni. Kljub nizkim cenam je mogla eksportna trgovina le začasno zaznamovati zbolj-

šanje. Nadaljeval se je prodajni pritisk iz Avstrije, ki more sedaj na vzhodu le malo prodati. Vobče računajo s tem, da bodo svetovne zaloge pšenice 1. avgusta t. l. znatno višje kot so bile lani. — Od drugih žitnih vrst sta bila tudi rž in oves pod pomnoženim prodajnim pritiskom.

V marcu so v Braziliji uničili zopet en milijon vreč kave. — Tendenco na trgu čaja označajo glede na lanske cene kot zelo trdno, zlasti kar se tiče boljših kvalitete. — Kljub sklicanju mednarodne sladkorne konference za konec aprila t. l. je razpoloženje na trgih surovega sladkorja ostalo slabo; podjetnost je bila ovirana po neugodnejšem prodajnem razvoju v zadnjih mesecih vsled zvišanih svetovnih zalog in zlasti po okolnosti, da prihaja nameravana pet odstotna kvotna omejitev za temeljito izboljšanje prepozno. — Statistika kavčuka je od meseca do meseca slabša, in mislijo, da bi produkcijo za en mesec sploh ustavili. Svetovne zaloge so v teku enega leta narasle za 120.000 ton na 541.000 ton in rastejo še kar naprej.

Zelo kočljivi položaj ameriškega gospodarstva z njegovimi posledicami za druge dežele se dobro zrcali v manjši porabi in v previšku bombaža. — V Avstraliji se je volna dobro prodajala, a zalog je preveč, s 580.000 balami trikrat toliko kot lani ob tem času. — Nizke cene naravnih svil niso dovedle še do nikakšnega poživiljenja v prodaji. Povpraševanje glavne odjemne dežele Amerike je ostalo slabo, dočim Japonska slej ko prej forsira prodajo lastne svile. — Do februarja še precej odporne notacije surove džute so od tedaj naprej tudi močnejše odnehale. Poročila o pridelku so normalna, ameriška kupčija je skoraj popolnoma zastala, v Kalkuti se je nabralo neobičajno veliko zalog. — Visoke cene za vzhodnoevropski lan si razlagajo iz pomanjkanja ponudb od strani Rusije in Latvije. — Konoplja Manila je v ceni trajno zelo padla, in so producenti sedaj za omejitev produkcije. Zaloge na Filipinih so narasle na 210.000 bal. — Za vzhodnoafriško konopljo Sisal je bilo razpoloženje rezervirano.

Zunanji povod za padec cene srebra na koncu marca je bila petrolejska vojska med U. S. A. in Mehiko, o čemer poročamo v posebnem članku. V svrhu rešitve spornih vprašanj glede petroleja in srebra so se pričela med obema državama pogajanja, kojih zaključek pričakujejo v nekaj tednih. — Ker se ameriški trg za platino premalo zanima, se računi v tej kovini z nadaljnjim padcem cen. — Padec v ceni bakra se je gibal v ozkih mejah, ker sta Evropa in Japonska dobro kupovali; zlasti se tiče to elektrolitnega bakra. Neugodna je bila pa prodaja v U. S. A. — Svinec na ceni ni dosti izgubil, in to vsled nabav evropske industrije kablov in vsled mednarodnega oboroževanja. — Zelo slab je bil trg cinka, in sicer v prvi vrsti vsled velikih ponudb surovega cinka, za katere je bilo pa malo povpraševanja. Ameriške zaloge so zopet tako velike kot so bile leta 1935. — Cín je močno padel; vzrok tvorijo zlasti različne zahteve malajskih producentov. Spričo needinosti med glavnimi producenti ostane položaj nerazjasnjen. Vidne svetovne zaloge cina so bile v začetku aprila t. l. naznačene s 27.100 tonami, kar je najvišje stanje po novembru 1933.

Podamo običajni seznam.

Blago	Borza	Sredi februarja 1938	Sredi marca 1938	Sredi aprila 1938
Pšenica	Chicago	90'50	84'90	80'75
Rrž	Chicago	70'25	66'70	58'75
Kava	New York	5'25	5'25	4'75
Sladkor	New York	1'05	0'98	0'87
Surovo maslo	Kopenhagen	2'24	2'17	2'10
Bombaž	New York	8'80	9'—	8'66
Džuta	London	18'62	18'56	17'56
Volna	Bradford	26'50	26'50	26'—
Surova svila	New York	1'53	1'56	1'50
Lan	Leningrad	50'—	50'—	50'—
Baker	New York	9'27	9'77	9'57
Cin	New York	40'50	41'45	39'15
Svinec	London	14'75	16'50	16'06
Cink	London	13'87	15'70	13'70
Srebro	London	20'20	20'37	18'87
Kavčuk	London	7'—	6'87	5'87

Nadaljnje oblikovanje cen je zavisno v prvi vrsti od oblikovanja v gospodarskem razvoju Zedinjenih držav, in moremo reči, da so Američani v presojanju tega razvoja zelo previdni; vendar prevladuje optimizem.

MEDNARODNE BLAGOVNE BORZE

V zadnjem času se javlja na mednarodnih blagovnih borzah boljše razpoloženje. Na veliki teden so se z izjemo milanske borze popravili tečaji na vseh borzah v Evropi in tudi na borzi v New Yorku. Dunajska borza po 13. marcu ni več notirala. Porast na nekaterih borzah je bila naravnost presenetljiva. Podamo seznam, pri čemer je borzni indeks za konec leta 1927. enak 100.

Borza	Konec 1937	Začetek aprila 1938	Sredi aprila 1938
Berlin	46'7	49'1	49'6
London	69'1	60'8	66'0
Pariz	51'3	48'5	54'0
Bruselj	44'9	36'6	44'2
Amsterdam	60'9	56'2	59'2
Stockholm	26'9	24'7	25'3
Zürich	62'7	57'9	60'4
Dunaj	56'6	—	—
Praga	85'8	71'5	74'3
Milan	130'8	125'7	123'7
New York	71'0	62'1	71'7
Povprečnost	64'2	58'6	61'8

Po več tednov trajajoči baisse se je vendar enkrat pojavilo poživljenje in se je mednarodni borzni indeks sredi aprila t. l. že močno približal indeksu od konca preteklega leta. Vidimo nadalje, da si je Stockholm od svojega poraznega padca, povzročenega po Kreugerju, že znatno opomogel; takrat so se stockholmske notacije gibale okoli 8 in 10.

OSEBNOST V TRGOVSKEM PISMU

Dva trgovca sta se razgovarjala o svojih poslovnih zadevah. Eden je rekel: Danes sem pa bil v 50 minutah gotov s svojo korespondenco; rešil sem nad 40 dopisov, med temi je bilo 7 takih, katere sem moral prav osebno rešiti.

Drugi trgovec je molčal. On ni tako hitro reševal svoje korespondence, celo brez odgovora je ostalo nekaj pisem. Je ta trgovec za to slabši? Res ne moremo hvaliti takšnega, ki s svojim delom ni pravočasno gotov, toda, ali moramo res na vsako pismo takoj odgovoriti? Ali je umestno takoj odgovoriti na pismo, ki nas je razburilo in razjezilo ali celo užalilo? Ali je umestno, da radi slabe volje odgovarjamo suhoparno in mrzlo na pisma, katera nam je pisec pisal toplo in ljubeznivo?

Zakaj napravlja marsikateri trgovec dolga potovanja, samo da more osebno sklepati kupčije s svojimi trgovskim prijateljem? Vse besede bi se vendar lahko povedale telefonično. Istotako bi se vse lahko povedalo v pismu, ki bi bilo najbrže natančno, previdno, preudarno in vestno sestavljeno. Toda trgovec se ne izogne dolgemu potovanju, samo da sklene kupčijo osebno. Dobro ve, da je umestno opazovati razpoloženje, mišljenje in odločanje sopogodnika, da mu more z obraza čitati to, česar z besedami noče povedati.

Ko prejmemo kako pismo, skušajmo iz pisma dognati trenutno razpoloženje pisca. Tako nam piše n. pr. Miha Porentar, katerega poznamo kot jako miroljubnega in prijaznega človeka, pismo, iz katerega takoj razvidimo, da je pisec moral biti precej razburjen ali jezen. Povod je bila naša pomota, ki pa je bila prav malenkostna. Najbrže je bil trenutno slabo razpoložen radi neprijetnega vremena, ali radi prepira z ženo, ali mu je nagajal želodec ali ga je razjezila prijateljica ali kaj, pa se je spravil nad nas radi tiste pogreške. Sveta jeza nas prime radi takega krivičnega pisma. Če bi mu sedaj v tej svoji sveti jezi takoj odgovorili, bi najbrže napravili veliko napako. Možu je njegova nevolja najbrže že zdavnaj izpuhtela, pozabil je na svoje razburjenje in njegove vzroke. Če bi dobil od nas oster odgovor, bi se znova spomnil vzroka svoje trenutne razjezivitve, znova bi se razjezil in razburil, spomnil bi se naše pogreške in prepričan bi bil, da je bil z vso upravičenostjo nevoljen radi napake. Oster odgovor bi torej kaj lahko povzročil prekinitev poslovne zveze. To bi bila posledica naše nepremišljene naglice in neprevidnosti, da se nismo niti za trenutek potrudili zamisliti se v razpoloženje našega dobrega Porentarja. Ako pa počakamo z odgovorom, da se pomirimo, da presodimo trezno vzrok njegove trenutne razburjenosti, tedaj bo naš odgovor popolnoma drugačen.

Navajam drug primer. Imamo dobrega odjemalca Žvirco, ki je pa mož čisto drugačnega kova. Njegova pisma niso otroci trenutnega slabega razpoloženja, temveč poznamo moža tako, da skuša iz vsake še tako malenkostne napake in pogreške iztisniti za sebe kolikor mogoče veliko korist. Vsaka malenkost mu je prav, samo da bi dosegel kak popust ali kako plačilno ugodnost. Pogrešno bi bilo, če bi tako iskanje posebnega dobička kratkomalo uvaževali. Takega veselja mu ne smemo napraviti. Odgovor mora biti dobro premišljen, zato ga ne smemo napisati takoj v trenutnem razpoloženju po prejemu pisma. Počakajmo z odgovorom, prespimo eno noč, potem se spravimo na odgovor. Nikdar ne smemo v jezi odgovarjati, čeravno bi se nam tako prileglo vrniti udarec z obrestmi vred.

Večkrat dobivamo v roke pisma, v katerih ni sledi osebnosti, pisma, ki so nekako mrzla, prazna. Najrajši bi odgovarjali na enak način. Bi to kaj koristilo? Ali ni boljše, da v pismo vnesemo nekaj prijaznosti, topline, nekaj svoje osebnosti! Saj ni izključeno, da goji tudi naslovnik nekaj več prijateljstva do nas, kot ga kaže njegovo pismo, toda njegova narava je taka, da se ne zna ali ne upa odkriti, pa se pisec drži tistega mrtvega sloga. Toplina in prijateljstvo naj vladata tudi v poslovnih zvezah in med poslovnimi ljudmi.

Malenkost nas lahko zbliža, malenkost nas lahko razdvoji, malenkost napravlja ovire, malenkost jih lahko odstrani. Pomembno je, da se znamo zamisliti v razpoloženje in čutenje drugega, da mirno presojava in previdno obravnavamo. Zato je pa treba nekaj časa, zato ne morejo biti rešena vsa pisma do desete ure. Od našega miru in preudarnosti je odvisen uspeh.

GOSPODARSKI POLOŽAJ BALKANSKIH DRŽAV

V tekočem mesecu aprilu je izšlo poročilo zagrebške efektne in blagovne borze za leto 1937., ki mu odvezamemo sledeče:

Močnejše bitje gospodarskega življenja Jugoslavije, ki smo ga čutili v letih 1935. in 1936., se je preneslo tudi na leto 1937. To leto je bilo absolutno in relativno ugodnejše kot prejšnja leta.

Splošno izboljšanje našega gospodarstva je bilo povzročeno in poživljeno ne le vsled ugodne konjunktore za prodajo naših agrarnih produktov, in sicer po višjih cenah, temveč tudi po konjunkturi za druge naše izvozne predmete, ki so za ogromno oboroževanje skoraj vsega sveta neobhodno potrebni. Na eni strani politična mednarodna napetost, na drugi strani naš dobri pridelek in slučajno slabi pridelek v drugih agrarnih državah v zvezi z našim velikim rudnim bogastvom in z našo ugodno geografsko lego sta omogočila, da se je vloga naše države v gospodarsko-političnem oziru glede na inozemske države močno okrepila. Ta ojačena okrepitev naše gospodarskopolične vloge je bila od naše strani vsled velike aktivnosti naše trgovske politike znatno izrabljena. Večji izvoz je izdatno poživil vse naše gospodarstvo, tako da je tudi naš splošni gospodarski položaj postal mnogo ugodnejši kot v prejšnjih letih.

Poživljenje in močnejši tok gospodarstva se v trgovskih panogah nista enako javljala. V enem delu izvozne trgovine, ki ni bil oviran po raznih omejitvah, se je pokazal napredek, a pri onem delu, ki je bil monopoliziran ali kojega izvoz je bil vezan na proste devize, poživljenje ni bilo posebno močno. Tako na primer so žitni trgovci kot izvozniki popolnoma izločeni, dalje je njih delovanje otežkočeno po davkih. Splošni položaj v trgovini, ki dela za notranji trg, zlasti v trgovini na drobno, se napram prejšnjemu letu ni bistveno izboljšal. To je pri trgovini na drobno tudi razumljivo, kajti nanjo bistveno vpliva nakupna moč širokih slojev. Nakupna moč meščanstva je glede na naraščanje cen pri skoraj vseh življenjskih potrebščinah močno padla. Nasprotno pa nakupna moč kmeta, v kolikor se je dvignila vsled prodaje njegovih pridelkov po višjih cenah, tudi letos ni prišla do močnejšega izraza. Kmet je večinoma dopolnjeval

svoj živi in mrtvi inventar, ki ga je že skozi leta ni bil obnovil, in si je nabavljal stroje in orodje, dočim je bil pri nakupovanju drugih potrebščin zelo rezerviran. Tudi ni glede na uredbo o kmečkih dolgovih poravnal niti svojih starih obveznosti napram trgovcem-upnikom.

* * *

Tudi uradne statistike drugih držav Balkana in poročila raznih gospodarskih organizacij in zavodov v teh deželah pravijo, da se je njih gospodarski položaj v preteklem letu 1937. izdatno zboljšal. Glavni vzrok tega pojava je skoraj v vseh balkanskih državah izenačenja proračuna, pomnožena prodaja v zunanji trgovini in živahnejše investicijsko delovanje.

V Bolgariji se opazi v prvi vrsti znatno pomnoženje obsega v trgovskem prometu z inozemstvom. Uvoz v letu 1937. je znašal 325.000 ton v vrednosti 4900 milijonov levov, kar je glede ton 15% več kot v prejšnjem letu, glede vrednosti pa 55% več. Zlasti je narasel uvoz iz Anglije, Poljske in Italije. Izvoz leta 1937. je znašal 687.000 ton, v vrednosti 5 milijard levov, kar znači 21% več teže in 28% več vrednosti. Aktivnost trgovske bilance je napram letu 1936., ko je znašala nad 700 milijonov levov, zelo padla, kar ima svoj vzrok v pomnoženem investicijskem gibanju, ki zahteva večji uvoz strojev itd. za industrijske svrhe. Doslej zelo slabo razvita bolgarska industrija izkazuje v preteklem letu za 18% večjo produkcijo. Bolgarska valuta se je utrdila; najboljši dokaz za to je vidna pomnožitev bančnih naložb. Obtok bankovcev se ni spremenil, a zlate rezerve Narodne banke so narasle. Na denarnem trgu se opaža večja likvidnost kot doslej.

V Romuniji se je gospodarski položaj skoraj na vseh poljih zboljšal. Prodaja v zunanji trgovini, ki je že leta 1936. kazala višje številke, je dosegla lani naravnost rekord. Aktivna trgovska bilanca je narasla na 13 milijard lejev. V prvi četrtini tekočega leta se je navzgora tendenca v zunanji trgovini nadaljevala. Romunska industrija izkazuje za 15% večjo produkcijo; obenem se je zelo pomnožila investicijska aktiviteta, zlasti v onih industrijskih panogah, ki delajo za deželno obrambo. Producerska kapaciteta industrije se je do skrajnosti izrabila in so se mogla v posameznih industrijskih panogah naročila le deloma izvršiti. Le produkcija petroleja je nadalje padala, ker se glavni petrolejski viri v Prahovi polagoma nagibajo k izčrpanju. — Romunsko poljedelstvo, ki je bilo skozi mnogo let nerentabilno, čuti sedaj majhno, a vseeno vidno boljšanje. Proračun za leto 1937/38. je izenačen, proračun za leto 1938/39. prinaša več milijard lejev višje izdatke, v prvi vrsti za oboroževalne namene. Ker se mora računati tudi s pomnoženim odplačevanjem dolgov, bo finančni položaj Romunije v tekočem letu nekoliko težavnejši, a kljub temu se bo morda dal spraviti proračun v ravnovesje, ne da bi bile potrebne posebne kreditne operacije.

Grčija je imela v letu 1937. izborna letino; tako na primer je narasel pridelek pšenice od 450.000 na 800.000 ton in se je mogel zato uvoz žita prav izdatno omejiti. Grška trgovska bilanca je sicer še vedno pasivna, a finančni položaj Grške Narodne banke pri tem ni tangiran, ker se ta primanjkljaj z drugimi pozicijami grške plačilne bilance zopet izenači, zlasti z dohodki iz pomorskega transporta. Med vsemi balkanskimi državami in sploh med vsemi deželami vzhodne Sredozemlja

ima Grčija največje trgovsko brodovje, skoraj dva milijona brutoregister-ton. Položaj grške vrednote — drahme — se je izdatno ojačil s tem, da so zlate rezerve Grške Narodne banke narasle za 595.000 angl. funtov.

Torej vobče prav ugodna slika gospodarskega položaja balkanskih držav.

BORBA ZA MEHIŠKI PETROLEJ

Svetovna poraba petroleja stalno raste; mehanizacija in motorizacija zahtevata vedno več pogonske sile, oboroževanje stavlja povsod večje zahteve. Glavno breme kritja nosi še vedno naravni petrolej.

V preteklem letu 1937. je bila dosežena doslej največja svetovna produkcija; za časa visoke konjunktore leta 1929. je znašala produkcija 206 mil. ton, v dobi nizke konjunktore leta 1932. samo 180 mil. ton, leta 1936. že 247 mil. ton in lani 280 mil. ton. Od 1936 do 1937 je narasla produkcija za 13 %, od 1932 do 1937 pa skoraj za 56 %. Zanimivo je dejstvo, da razen U. S. A. — 62 % svetovne produkcije — in Rusije — 10 % — nobena velesila ne doseže niti 1 % svetovne produkcije. Zato ni čudno, da je postal petrolej važen činitelj v mednarodni politiki in da se zopet na novo vršijo hudi boji zanj. Nekatero državo, kot Nemčija, so posegle po surogatih — olje iz premoga itd. —, Anglija je pa še pred kratkim rekla, da nudi domača produkcija komaj večje jamstvo za preskrbo kot dovoz iz inozemstva, zavarovan po brodovju. Zato je petrolej eden prvih činiteljev angleške svetovne politike in zato je rekel Lloyd George, ko je podpisal mir v Versaillesu, s katerim je bilo Angliji priznано izrabljanje petrolejskih vrelcev v Iraku: »Spet je za šestdeset let bodočnost naša.« London se vedno bori za kontroliranje tujih petrolejskih nahajališč, za udeležbo in večino v velikih petrolejskih trustih sveta.

Velik uspeh se je zdelo, da je dosegla lani Anglija v Mehiki, ki je v svetovni petrolejski produkciji na sedmem mestu. Tam je bila angleška družba Mexican Eagle Oil Co. (eagle izg. igl = orel), pripadajoča skupini Royal Dutch Shell, udeležena na produkciji petroleja že s ca. 60%. Ta družba je dobila lani koncesijo za izkoriščanje izredno bogatih vrelcev Poza Rica pri mestu Veracruz. Mehiška država je zahtevala zase 35% brutoprodukcije, in je morala angleška glavnicca prevzeti tudi druge znatne obveznosti; dati je morala za 18 milij. pesov kreditov (1 peso = ca. 10 din) zgraditi tri moderne petrolejske čistilnice v vrednosti 14 milij. pesov ter zgraditi v angleških ladjedelnicah za mehiško obrežno službo 10 trgovskih ladij, zopet v vrednosti 14 milij. pesov. Pričakovanje, ki ga je imela skupina Shell glede te transakcije, se ni izpolnilo. Mezdne diference z mehiškim delavstvom — 18.000 delavcev — so inozemskim družbam prizadele že skoz več mesecev občutne izdatke; in slednjič je prišlo v decembru do razsodbe, ki je prisodila inozemskim petrolejskim družbam zvišanje mezd v letnem znesku 26 milij. pesov. Prizadeta podjetja so izjavila, da tega ne morejo prenesti; iz tega je nastal javen konflikt, ki je dovedel v marcu t. l. do razlaščenja inozemske petrolejske industrije v Mehiki. To razlaščenje se ne tiče samo Angležev, temveč tudi Amerikancev in nekoliko tudi Holandcev. Angleško-ameriška glavnicca, ki je s tem

prizadeta, se ceni na 100 milij. funtov, med njimi 60 milij. angleških in 40 milij. ameriških.

Mehiški predsednik Cardenas je imenoval svet sedmih petrolejskih izvedencev in mu je poveril vodstvo narodne mehiške petrolejske industrije. V poslanici na mehiški narod očita inozemskim družbam pomanjkanje socialnega čuta in pa zlorabo njih pozicije na političnem polju. »Strajk, ki je grozil, bi utegnil imeti nedogledne posledice za vse mehiško gospodarstvo.« Razlastilni zakon predvideva odškodovanje doslej delujočih družb na desetletni bazi; kot merilo naj služi dosedanja davčna moč družb. Da bo mogla Mehika odškodnino plačati, »bomo, če treba, opustili vsako izgradbeno delovanje, ki ga narod sedaj vrši, in bomo spričo gospodarske osamosvojitve dežele spremenili tudi sedanji izmenjalni tečaj naše vrednote«. Dosedanje razmerje je bilo: 1 dolar = 3'6 meh. pesov; odslej mislijo na razmerje 1:5.

V U. S. A. so se raznesle v začetku najrazličnejše govornice; tako na primer, da bodo U. S. A. zaprle Panamski prekop za prevoz mehiškega petroleja itd. Res je le, da je ameriški zunanji minister Hull sporočil mehiški vladi svoje upanje, da se bo stvar uredila brez nadaljnje zaostritve. Sicer so pa v New Yorku mnenja, da more na glavnicí revna Mehika svoja naravna bogastva izkoristiti le s pomočjo inozemskega kapitala in da je tu notri možnost sporazuma. Gospodarski in vrednostni položaj Mehike je postal v resnici zelo težaven. Mehika je v veliki meri pričela z industrializacijo in z izgradbo prometa in je morala zato uvoziti mnogo inozemskega materiala. Zato se je aktivnost njene trgovske bilance zelo zmanjšala. Da se ta razvoj zavrè, je bila v januarju carina za skoraj vse važne uvozne predmete zvišana do 200%. Največje važnosti za mehikansko gospodarstvo je bil mednarodni dogovor o srebru, ki je potekel s koncem leta 1936. Sicer je ameriški zakladni urad podaljšal kupno pogodbo z Mehiko in je še nadalje nakupoval v Mehiki srebro, a kljub temu je pri Mehiki banki v teku pol leta padlo rezervno kritje od 62 na 40% in so se zlate zaloge močno skrčile. Pri tem je očitno nastalo večje zatekanje k efektom, in mehiški predsednik očita sedaj razlaščenim petrolejskim družbam, da so one temu krive, ker so svoje bančne vloge dvignile in jih spravile v inozemstvo. Da hoče Mehika še nadalje uporabljati inozemsko glavnicó, govori okolnost, da se je odločila plačati svoje stare dolgove v znesku 275 milij. dolarjev z isto vsoto zapadlih obresti, skupaj torej 550 milij. dolarjev. Urediti hočejo tudi železniške dolgove v znesku 240 milij. dolarjev. Po zadnjih izkustvih bo seveda inozemska glavnicá zahtevala prav posebnih varščin, da se podobni dogodki ne ponovijo več. S 1. aprilom tekočega leta so U. S. A. prenehale z nakupovanjem srebra v Mehiki, ki so ga kupile doslej na mesec 5 milij. unc. To je prvi odgovor Amerike na razlaščenje družb, kojega posledice se zaenkrat še ne dajo pregledati. Vsekakor bo mehiški finančni položaj zelo otežkočen. Zaenkrat si hoče pomagati Mehika z razpisom notranjega posojila v znesku 100 milij. pesov, ki ga imenuje »posojilo odrešenja«. Govorilo se je tudi, da inozemske plovne družbe ne bodo več dale svojih ladij za prevoz mehiškega petroleja na razpolago; Mehika takih ladij sploh nima.

Seveda je tudi Anglija zelo prizadeta; saj je eden glavnih temeljev angleške strategije preskrba s petrolejem od Amerike sem. V zadnjih letih ni Anglija zamudila nobene priložnosti, da je z velikanskimi glav-

ničnimi investicijami nakupila nove petrolejske vrelce na ameriškem kontinentu, tudi v U. S. A., da bi bila v slučaju vojne neodvisna od nevtralitetnih odredb Zedinjenih držav. Mehiški petrolej je zelo dober in je zelo dobro došel angleškemu vojnemu brodogradnji, ki je preurejeno na kurjenje s petrolejem.

ZGUBE, KI BI JIH NE BILO TREBA

Čehoslov. zavod za notranjo trgovino je napravil zanimivo anketo; razposlal je 1024 češkim in 125 nemškimi trgovcem vprašalne pole, v svrhu ugotovitve, katere zgube so v notranjem obratovanju najbolj pogostne. Torej ni šlo za zgube, ki jih povzročajo slabi časi, kriza itd., temveč za zgube, ki jih povzročajo notranji nedostatki in napake, bodisi od strani trgovca samega ali od osebja, od konkurence ali kupcev ali uradov itd. Rezultat je bil sledeči: V prvi vrsti trpi kupčija večinoma vsled čezmerno velike zaloge, ki jo mora trgovec vzdrževati. Če hoče trgovec pri nakupu doseči zmernejšo ceno, mora kupiti večjo množino blaga kot jo potrebuje. Tudi iz potrebe, da morajo biti v zalogi najrazličnejše vrste, rezultira nerazmerna velikost zaloge. Zlasti v tekstilni stroki bi bila normalizacija potrebna, dalje v železnini, kjer prodajajo na Češkem n. pr. nič manj kot 2700 vrst vijakov; nato v papirni trgovini, ko mora pri zvezkih v eni sami obliki biti 16 vrst na razpolago.

Drug vzrok za zgube v obratovanju je nezadostna sposobnost trgovskega osebja. Nastavljenci v čeških trgovinah ne obvladajo nemščine, oni v nemških trgovinah pa češčine ne. To se zelo kvarno pozna, in marsikdo zaradi tega zapusti lokal. Padlo je tudi poznavanje blaga. Večina predmetov pride v nadrobno trgovino v ovojih, škatlah itd., in nastavljenci nimajo neposrednega stika z blagom. Splošno se zahteva, naj prodajalci ne bodo samo prodajalci, temveč naj znajo nekoliko več. Za mlade trgovske nastavljenke naj se uvedejo primerni tečaji.

K temu pridejo zgube, ki nastanejo zato, ker se blago pokvari. Če se osuši, zgubi na teži, sadje segnije, mast postane žaltava itd.

K zgubam, ki jih utrpi trgovec po krivdi kupca, spadajo one, ki nastanejo vsled premajhne nakupne količine, dalje vsled neutemeljenih reklamacij, neutemeljenih odbitkov, mnogih popustov na legitimacijah, netočnosti v plačilnih rokih. Posebno poglavje je tako zvano »služenje«, mnoge usluge, o katerih trgovec misli, da jih mora narediti.

V prometu z dobavitelji so zgube malih trgovcev majhne, in so v teh slučajih povzročene po umazani konkurenci, po netočnostih v dobavnih rokih in po spodbijanju cen. Zelo velik del zgub je pa povzročen po vedno večjih zahtevah od strani uradov. Dočim je mogoč trgovec pred vojsko opraviti vse svoje uradne stvari v teku pol ure, potrebuje danes za to posebno kvalificirano moč, ki je ves dan zaposlena z izpolnjevanjem napovedi, izjav in izkazov za urade. Potrebno bi bilo poenostavljenje vzorcev za davčne napovedi, omejitev odvišnih izkazov plač in mezd, odstranitev različnega kontrolnega dela itd.

Vsaka kupčijska panoga ima poleg teh splošnih bolečin še svoje posebne. Tako razvrednotujejo modne kaprice zaloge tekstilnih trgovcev, hitri tehniški razvoj v radijski trgovini, ki prinaša neprestano nove tipe, pa tovrstne zaloge.

Iz ankete se je uvidelo, da večji del zgub ne nastane po krivdi trgovca in da se morejo zgube odstraniti le s pomočjo zakonodajnih korporacij in uradnih mest.

Kaj, ko bi se tudi pri nas izvršila taka anketa? Marsikaj bi se izvedelo in seveda zato tudi dalo izboljšati.

T O I N O N O

Štirimilijardno notranje posojilo

Izvedba velikih javnih del iz našega prvega milijardnega posojila je pokazala velik uspeh in je prinesla našemu narodnemu gospodarstvu posebne uspehe. V vseh delih države so bile zgrajene važne tehniške naprave, brez katerih danes moderna država ne more obstajati. V zvezi s tem je bilo zaposlenih več tisoč delavcev, kar je brezposelnost znatno omejilo. Pri tem pa ni moglo ostati. Če hoče država izvršiti svoj veliki delovni program in svrhu rešitve raznih gospodarskih, finančnih in socialnih vprašanj, mora iti po zažrtani poti naprej, kakor to zahtevajo neodložljive potrebe narodnega gospodarstva in pa najvišji interesi deželne obrambe.

Potom amandmaja na narodno skupščino je zaprosila naša vlada za pooblastitev, da sme v teku bodočih šestih let emitirati dolgoročno notranje posojilo v znesku štirih milijard dinarjev, torej nekoliko manj kot znaša naš obtok bankovcev. To posojilo naj se porabi in investira v izvedbi velikih javnih del, v izgradbi javnih poslopij, za potrebščine deželne obrambe, za kolonizacijo, za melioracijo zemlje itd. Velikega pomena je, da se bo del tega posojila porabil za pospeševanje našega poljedelstva, kar bo dvignilo nakupno moč kmečkega prebivalstva in pripomoglo do popolne sanacije vsega našega kmetijstva.

Gospodarske razmere v Jugoslaviji so danes takšne, da to posojilo za naš javni kredit ne bo pomenilo nobene nevarnosti. Če upoštevamo vrh tega še visoki borzni tečaj naših državnih listin, je pričakovati, da bodo tudi širši stoji prebivalstva pokazali zanimanje za novo posojilo. V zadnjih 16 letih se pri nas ni podpisalo nobeno notranje posojilo. Od ustanovitve Jugoslavije dalje je bilo emitirano eno samo notranje posojilo,

in sicer v letu 1922; znašalo je nekaj manj kot eno milijardo din. Položaj na našem denarnem trgu je tako ugoden, da je posojilo že sedaj zagotovljeno. Velikega pomena je tudi okoliščina, da se bodo bremena novih investicij razdelila na dolgo vrsto let; investicije bodo prišle v dobro v prvi vrsti bodočim generacijam, in je zato tudi prav, da one posojilo plačajo.

Obrestni in anuitetni promet tega posojila bo zavarovan v rednem državnem proračunu, kar spriči dejstva, da se bo emisija izvedla postopoma oziroma v teku šestih let, ne dela v proračunu nobenih posebnih težkoč. Če pomislimo, da je postopek glede našega prejšnjega notranjega posojila doslej vedno brezhibno funkcioniral, ne more obstajati zlasti danes nikakšen dvom, da bo tudi izvedba v podpisovanju novega notranjega posojila vestna in popolna.

V kratkem bo imel torej naš denarni trg novo vrednotno listino. Za to pa bo dobila Jugoslavija nove, velike in dragocene vrednote, pojavila se bosta delo in zaslužek, kar bo imelo brez dvoma velik vpliv na vse gospodarske kroge naše države. Treba je pa gledati v prvi vrsti na to, da se novo posojilo enakomerno porazdeli na vse dele države.

Medbalkanske trgovske zbornice

Pri Jugoslovansko-romunski zvezi v Beogradu je bila ustanovljena Jugoslovansko-romunska trgovska zbornica. Njena naloga naj bo odstranitev težkoč, ki se stavijo živahnejšemu razvoju prometa med obema deželama. Pobudo za ustanovitev te zbornice je dal gospodarski svet Male antante. V Romuniji pa pripravlja bivši minister Florescu ustanovitev Romunsko-jugoslovanske trgovske zbornice. Dalje je dal gospodarski svet Male antante tudi nasvet, naj se ustanovi še Jugoslovansko-turška trgovska zbornica.

Rude Jugoslavije

Jugoslavija je danes s produkcijsko vrednostjo surovih in predelanih rud v znesku poldruge milijarde dinarjev za surovinsko preskrbo onih dežel, ki potrebujejo rud, tolikega pomena, da se to ne more več prezreti. Ta dvig je bil dosežen v par letih. Ze leta 1929, je bila letna produkcija vredna 1800 mil. din, je v letih 1931 do 1933, ko se je svetovna gospodarska kriza javila tudi pri nas, sicer padla, a je nato začela zopet naraščati in se je lani približala oni iz leta 1929. Po krizi so na novo ali ponovno otvorili velik rudnik svinca in cinka, dve podjetji boksita, rudnik zlatega kremenjaka, štiri železne rudnike, rudnik magnezita in tri rudnike antimonu, kar se v produkciji od leta 1935 dalje zelo pozna. Produkcija črnega premoga je narasla za 21%, produkcija železne rude za 89%, manganove za 185%, boksita za 35%, zlatega kremenjaka za 72%, produkcija magnezita za 31% in produkcija antimonove rude celo za 380 odstotkov.

Bombaž v Jugoslaviji

V stremljenju po avtarkiji je pričela tudi Jugoslavija misliti na samopreskrbo z bombažem, in smo tudi mi že večkrat poročali o zadevnih poskusih. Odredbe o kulturi bombaža so dovedle, kot je znano, že v preteklem letu do dobrih uspehov. Pridelek bombaža je bil lani prav dober in so ga mogli lahko in ugodno prodati. Na podlagi teh zaključkov bo z bombažem obdelana zemlja letos, kakor je poljedelski minister v Narodni skupščini izjavil, skoraj podvojena, in pričakujejo, da bo z bombažem obdelanih že 5000 ha. V ta namen bodo kot v preteklem letu dobavili iz Bolgarije 4 vagona bombaževih semen. — Seveda ne moremo pričakovati, da bi mogel naš bombaž kdaj kriti vso našo bombaževó potrebo; ne mislimo na kvantiteto, temveč na kvaliteto. Gotove vrste bombaža iz inozemstva imajo pač svoje posebne lastnosti, ki jih drugim vrstam ne moremo privzgojiti; mnogo je odvisno od tal, mnogo od vremena itd. A pozdraviti moramo vsak korak, ki nas vodi do samopreskrbe. — Dodatno bemo: V preteklem letu je pridelovalni prostor bombaža v Južni Srbiji narasel od 1800 na 3100 ha. Povprečni pridelek na 1 ha je dal 1000 kg, od česar odpade na vlakna 27 do 32%, ostalo na semena. Cena semen je znašala 1.50 do 3 din za 1 kg. Kvaliteta bombaža 1937 je bila zelo dobra. Dolžina vlaken je znašala v

85% nad 20 mm, v 10% 23 do 26 mm, v 5% nad 26 mm. Ti zaključki so dali močno pobudo za nadaljnjo kulturo bombaža. Po ugotovitvah vzorčne in kontrolne ščacije v Skoplju je v Južni Srbiji 70.000 ha take zemlje, ki je pripravna za bombaževó kulturo. Ker pa bombaževa rastlina zemljo precej izčrpa, se ne more kultivirati leto za letom na istem prostoru, temveč le vsako tretje leto. Vsekakor bi pa mogli torej kultivirati z bombažem na leto nad 20.000 ha. Poljedelsko ministrstvo in poljedelski oddelek banovinske uprave v Skoplju se zelo trudita, da bi se kultura bombaža razširila, in so strokovnjaki mnenja, da bo Južna Srbija postala v nekaj letih velika plantaža jugoslovanskega bombaža. Poljedelsko ministrstvo je vrh tega priredilo tudi v okrajih severno od Save in Donave poskuse, zlasti v Banatu in v delu Bačke. Vzorcna in kontrolna ščacija v Skoplju je dobila nalog, naj ugotovi one vrste, ki hitro zorijo, s čimer naj bi se dosegla prilagoditev na podnebje v severnih delih države. Dalje se bavi ščacija z izbiro onih bombaževih vrst, ki imajo dolga vlakna; te vrste pridejo v poštev zlasti za industrijsko pridelavo.

Inozemska glavnicna v Jugoslaviji

O višini inozemske glavnicne v Jugoslaviji se je že mnogo pisalo. Sedaj so priobčeni zopet novi podatki, ugotovljeni po novih cenitvah, ki so jih izvedli beograjski strokovnjaki. Po njih cenitvah so znašale inozemske glavnicne investicije v naši državi v pričetku leta 1937, okoli 6.000 milijonov din in so bile takole sestavljene: francoska glavnicna 1082.5 mil., angleška 879.3, češkoslovaška 774.5, švicarska 707, ameriška 538.5, italijanska 490.1, avstrijska 350.4, belgijska 229.7, madjarska 216.5; ostanek se porazdeli na manjše zneske drugih držav. Nemško glavnicno so cenili v pričetku leta 1937, na 40 mil. din. V teku leta 1937, so izvedli Nemci in Angleži razne nove investicije, zlasti v rudarstvu, in se ceni sedaj nemška glavnicna udeležba na ca 120 mil. din, angleška pa na ca 1 milijardo, s čimer so Angleži dosegli Francoze.

Državne listine se dvigajo

Izvedenci so naznanjali že pred nekaj časa, da bodo naše državne listine na vrednosti pridobile. Sedaj se je ta razvoj zares pričel. Renta vojne škode je dosegla v pričetku aprila t. l. 429 din,

dočim je bil dosežen doslej le v marcu 1930, torej natančno pred osmimi leti, najvišji tečaj 466 din. Medtem je bila renta v dobi krize — 1933 — padla začasno že pod 200. Tudi druge državne listine so izkazale v pričetku letošnjega aprila posebne višinske tečaje. Vzroki tega razveseljivega razvoja so iskati v gospodarskem razmahu vobče in posebej tudi še v oblikovanju na trgu državnih efektov samem. Tako na primer je znašal efektni promet na jugoslovanskih borzah v februarju 1937 le 34 milijonov din proti 51 milijonom v letošnjem februarju, zvišal se je torej za polovico. V marcu je bil najbrž dosežen rekord, pa še nimamo podatkov.

Jugoslovanska ruda za Italijo in Ogrsko

V Beogradu pričakujejo prihod italijanske delegacije, ki bo razpravljala o nakupu večjih množin jugoslovanske železne rude; govori se o 250.000 tonah. Ta množina naj služi kot nadomestilo za izpadle dajatve družbe Alpine Montan, ki bodo šle — se razume — sedaj vse v Nemčijo. Dalje namerava Italija skleniti pogodbo, ki naj ji zagotovi stalen delež na jugoslovanski produkciji železne rude. — Iz Budimpešte pišejo: Ker je pričakovati, da Ogrska iz Avstrije ne bo dobila nobene železne rude več (lani so bili nakupi železne rude v Avstriji zelo veliki), so se ogrski gospodarski krogi pričeli pogajati z Jugoslavijo in Bolgarijo o dobavi železne rude. Nakupi se bodo vršili potom izmenjave.

Trgovina med Jugoslavijo in Argentino

Trgovski promet med Jugoslavijo in Argentino krepko narašča. Leta 1937 je znašal izvoz Argentine v Jugoslavijo 4,224.000 pesos = 63,350.000 din proti le 2,290.000 pesos v letu 1936; izvoz Jugoslavije v Argentino je pa narasel od 2,903.000 pesos na 5,706.000 pesos ali 85,580.000 din. Obenem vidimo, da je trgovina Jugoslavije z Argentino močno aktivna.

Standard-Vacuum Oil Co v Zagrebu izkazuje za preteklo poslovno leto nad 14 mil. din čistega dobička. Na državni in banovinski trošarini je plačala družba nad 64 mil. din, na monopolnih pristojbinah ca 79 milijonov.

Več jugoslovanskih čokoladnih tvrdk je sklenilo kartel, kojega doba gre do 22. julija 1940.

Petrolejska d. d. »Panonia« se imenuje družba, ki je bila pred kratkim ustanovljena v Zagrebu z osnovno glavnico 6 milijonov din.

V Jugoslaviji imamo dva papirna kartela. Prvi obsega pet podjetij, med njimi Vevče-Goničane ter tovarno v Radečah pri Zidanem mostu; kot prodajni urad služi »Centropapir«, Zagreb-Ljubljana, produkcija je kontingentirana. Drugi ima štiri podjetja, med njimi »Kuverto« v Ljubljani; njegova prodajna organizacija je tudi »Centropapir« in tudi njegova produkcija je kontingentirana. Kartelne pogodbe trajajo do leta 1947. in se pri neopovedi avtomatično podaljšajo za nadaljnjih pet let.

Vprašanje carinske zveze dežel Male antante se zlasti živahno razpravlja v Pragi, kjer smatrajo vprašanje že za tako zrelo, da bi se lahko rešilo.

Stavbna družba Silos, ki bo v kratkem ustanovljena, bo imela 220 milijonov din osnovne glavnice. Država oziroma poljedelsko ministrstvo bo udeleženo s 60 milijoni, po 40 milijonov bodo prevzele Hipotekarna banka, Poštna hranilnica in PAB, 20 milijonov Prizad, ostalih 20 milijonov pa Narodna banka, zadržni zavodi in drugi interese.

Francosko-srbska banka (Banque Franco-Serbe) izkazuje za preteklo leto 2 milijona 570.000 frankov čistega dobička, to je 1 milijon frankov več kot v prejšnjem poslovnem letu.

»Glasnik«, mesečnik Zavoda za pospeševanje zunanje trgovine, prinaša v aprilovi številki zopet vrsto izbornih aktualnih člankov, tako: Les in deželna bramba, Naše gospodarstvo in struktura zunanje trgovine, Svetovna trgovina v letu 1937., Priključitev Avstrije k Nemčiji in naša zunanja trgovina, Agrarna struktura Nemčije in Avstrije, Strukturne spremembe v angleškem poljedelstvu, Novi farmerski zakon v U. S. A., Zborovanje II. panevropske poljedelske konference v Pragi, Konjunkturna poročila iz raznih dežel itd.

Finansijski arhiv, aprilova številka, vsebuje več člankov in podatkov, ki zanimajo tako teoretika kot praktika. Doktor Zlatko Herkov piše o načelih mestnih proračunov, dr. Evgen Sladović o popravljanju napak v davčnem pravu, dr. Alfred Leitner o teoriji javnega kredita. Itd.

Pri 20 najvažnejših bankah Jugoslavije znašajo sredstva v gotovini okoli 400 milijonov din proti le 250 milijonom din v pričetku leta 1935.

Obtok bankovcev v Jugoslaviji se giblje od avgusta 1936 dalje nad 5 milijar-

dami, v zadnjih mesecih nad 5500 milijoni (koncem lanskega avgusta 5864 milijonov).

Otok kovanega denarja v Jugoslaviji se od lanskega oktobra dalje vedno znižuje. Tedaj je po šestmesečnem stalnem dviganju dosegel vsoto 836 mil. din, sedaj se pa suče okoli 800 milijonov.

Pri bankah in hranilnicah Jugoslavije so dosegle vloge na koncu letošnjega februarja 11.457 milijonov din, dočim so znašale na koncu januarja l. 1935. le 9.945 mil. din, so se torej od tedaj izdatno pomnožile.

Pri Poštni hranilnici in pri Državni hipotekarni banki so se vloge na knjižice dvignile od pričetka leta 1935. do marca l. 1938. za ca 1 milijardo din na ca 2800 mil. din.

Gospodarski svet Balkanske zveze je sklenil, da se podjetje Zetske plovitve »Okoli Balkana« uradno prizna kot Balkanska plovba. Prometovati bo začela v začetku maja in bo obiskovala po dve pristanišči do tri v Jugoslaviji, Grčiji, Turčiji in Romuniji. V odboru za tujski promet so bile sklenjene razne olajšave glede potnih listov in deviz.

Lani je kupila Jugoslavija v Nemčiji za 213,5 mil. din strojev, v Češkoslovaški za 36,2, Angliji 27,1, Avstriji 20,5, U.S.A. 17,5, v Švici 14,8, Ogrski 13,9, Belgiji 4, Italiji 3,3 in Franciji za 3,2.

Jugoslovanska Unionbanka, Zagreb-Beograd, izkazuje za preteklo leto 7 mil. 443.000 din čistega dobička in bo izplačala 5 odstotno dividendo.

Pri gradbi železnice ob Uni je zaposlenih sedaj okoli 3000 delavcev.

Na beograjski borzi je znašal devizni promet v prvem letošnjem četrtletju 356 milijonov din, efektni promet pa 137 milijonov din.

Češkoslovaški promet preko Trsta je bil v zadnjih treh letih sledeči: Izvoz leta 1935. 157.870 ton, leta 1936. 146.730, leta 1937. 265.875; uvoz leta 1935. 146 tisoč 730, leta 1936. 112.864, leta 1937. 169.950. Vidimo zlasti velik napredek od leta 1936. do leta 1937.

Položaj na jugoslovanskem trgu koroze je postal mirnejši, izvozniki so večji del svojih prodajnih zalog že krili.

Družba Bor bo za preteklo gospodarsko leto izplačala dividendi 130,53 in 135 frankov; lani je znašala dividenda 272,36 in 275 frankov. Zmanjšanje dividende je samo računsko-tehniškega značaja. Lani je bila dividenda izplačana na 150.000 delnic, sedaj so pa število delnic zvišali na 600.000. Zato bodo izplačali na dividendah 79 milijonov frankov proti le 46 milijonom v preteklem

letu. Bistveno zvišani dividendni znesek kaže na izdatno zvišani čisti dobiček.

Železnica Čačak—Valjevo—Tuzla—Doboj—Banja Luka je sedaj definitivno določena. Bo ozkotirna, bo dolga 420 kilometrov in bo stala 1050 mil. din. Gradili jo bodo štiri leta in bodo oddali delo izključno le domačim podjetjem, vsled česar bo delo močno deljeno. Tako beremo. Denar bodo vzeli od notranjega štirimilijardnega posojila.

Zagrebska borza je štela na koncu preteklega leta 355 članov, od teh s sedežem v Zagrebu 215, v ostali Jugoslaviji 110, v inozemstvu 30. Razen tega je bilo izdanih 69 posebnih članskih izkaznic ter po 11 za nastavljenice in časnikarje. — Promet na zagrebski borzi je narasel v letih 1933 do 1937 od 526 milijonov 600.000 din na 1.846.900.000 din, od koje vsote pride na devizni promet 1.767.200.000 din.

Socialno zavarovanje v Jugoslaviji je obremenilo narodno gospodarstvo doslej s 400 milijoni din na leto. Nove zavarovalne panoge (nezmožnost za delo, starost, smrtni slučaj, pokojninsko zavarovanje) bodo zvišale skupno obremenitev na 645 mil. din.

Tekstilna industrija Jugoslavije krije sedaj že 90 odstotkov domače porabe bombažastega blaga in 80 odstotkov porabe volnena blaga.

Konkurzov v Jugoslaviji so izkazali v preteklem letu 125 proti 136 v letu 1936 in 183 v letu 1935. Gremo torej s konkurzi navzdol.

Brez Jugoslavije bo v kratkem ustanovljen izvozni tobačni kartel balkanskih držav; tudi Albanija ni v kartelu. Jugoslavija je stavila pogoje, ki jih ostale države niso hotele priznati.

Za izvoz jaje iz Jugoslavije se je zelo začela zanimati Argentina in se je tozadevno obrnila na pristojna jgsl. mesta. Gre za izvoz večjih množin.

Glede izvoza goveje živine iz Jugoslavije v Nemčijo se v kratkem pričakuje sporazum. V marcu je dobavila Jugoslovanska na Dunaj 500 glav goveda.

»Dravac«, vžigalice, izkazuje za preteklo poslovno leto 2.920.000 din čistega dobička, približno toliko kot leto prej.

Mnogo jgsl. železne rude so pričeli nakupovati Madžari in kompenzirajo nakupe v prvi vrsti s polfabrikati

Prva Hrvatska hranilnica izkazuje za leto 1937 7.430.000 din čistega dobička.

Jugoslovanska Narodna banka je izračunila indeks veletržnih cen za konec februarja z 79,9 proti 70,9 na koncu februarja 1937, 70,0 in 63,9 na koncu

februarja let 1936 in 1935 ter proti 100 v vsem letu 1936.

Notranji dolg Jugoslavije je znašal s pričetkom letošnjega aprila 6193 milijonov din ter je proti 1. aprilu 1937 narasel za 567 mil. din. Sicer so znesle nove emisije v tej dobi 865 mil. din, a so se izvršila obenem tudi odplačila.

Produkcija sódave vode je vezana po zadnjih odredbah ministrstva na dovoljenje banovine. Poleg običajnih pogojev se morajo interesenti izkazati tudi s sposobnostjo za izdelovanje te vode. V to panogo spada tudi izdelovanje sadnih sokov s sódavo vodo.

Regulacija pristanišča v Novem Sadu je zopet na dnevnem redu; interesirani gospodarski krogi, magistrat i. dr. hočejo vprašanje regulacije spraviti ponovno v tek.

Državna Hipotekarna banka je izkazala za preteklo leto 44.100.000 din čistega dobička proti 42.4 mil. in 40.2 mil. v letih 1936 in 1935. Odpisali so 36 milijonov din. V zadnjih desetih letih je odpisala banka na zahtevah okoli 240 mil. din. Po pravilih odpade od letošnjega čistega dobička državi 34 milijonov 300.000 din.

Francoska rudniška družba Boru hoče zgraditi naprave za pridobivanje žvepla kot stranskega produkta pri pridobivanju bakra. Računijo na letno produkcijo 30.000 do 40.000 ton. Vrh tega bo okolica oproščena strupene atmosfere žveplenega dioksida, ki uničuje posetje na poljih in ki tudi na zdravje tamšnjega prebivalstva kvarno vpliva.

Narodna banka Jugoslavije izkazuje za preteklo leto 56.5 mil. din čistega dobička. Po pravilih gre od te vsote 17.5 mil. din v rezervni sklad, 14.7 mil. din dobi država, ostalo pa delničarji. Dividenda je določena s 400 din.

Jugoslavija je dobila telefonsko zvezo s sledečimi italijanskimi prekomorskimi ladjami: Rex, Duilio, Giulio Cesare, Conte di Savoia, Conte Rocco, Conte Verde. Zveza gre radioelektrično preko Rima. Pripravljalna pristojbina znaša 7.33 zlatih frankov, govornilna enota pa 34 zlatih frankov.

Svetovna trgovina 1937

Mednarodna trgovska zbornica priobčuje podatke o razvoju svetovne trgovine v preteklem letu, pri čemer je primerjalna baza zlati dolar. Po teh podatkih je narasla lani svetovna trgovina za 23% na 30.156 milijonov dolarjev. Od držav, ki so vpisane v Mednarodni

trgovski zbornici in katerim pripade 73% svetovne trgovine, kažejo — v zlatu izraženo — največji prirastek Italija s 57 odstotki, Romunija 44, Bolgarija 38, Jugoslavija 37.7 in Finska 36.1. Nato sledijo Češkoslovaška 27.1, Amerika 30.7, Nemčija 26.5, Japonska 27.8, Velika Britanija 19.5. Najmanjši je bil prirastek v Indokini 1.5, Kitajski 7.6, Franciji 8, Švici 12.3 in Ogrski 14.5%.

Dežele upnice — Zedinjene države, Francija, Velika Britanija, Nizozemska in Švica — izkazujejo razen Zedinjenih držav pasivno bilanco; uvozni previški so bili večji kot v letu 1936. To okolnost, ki jo označujejo kot nekakšen povratak h gospodarskemu normalnemu stanju, je mnogo pripomogla h gospodarskemu poživljenju. Srednjeevropske države — kot države dolžnice — imajo vseskozi aktivno trgovsko bilanco; v vsaki teh držav je bil previšek izvoza večji kot v letu prej. Gospodarske sile so kazale v preteklem letu izrecno tendenco za izenačenje.

Produkcija molibdena rapidno raste

Molibdén je kovina, ki jo rabijo predvsem za požlathnitev jekla. Ima obsežne uporabne možnosti v vseh panogah vojnih in mirovnihi industrij. V zadnjih letih je molibden izrinil zlasti kovino wolfram, ker je bila njena cena po spekulativnih manipulacijah vedno na novo spravljena iz ravnovesja. — Climax Molybdenum Co, veliki ameriški koncern, ki kontrolira več kot 80% svetovne produkcije in ima torej svetovni monopol, je produciral lani 22 mil. angl. funtov, več kot štirikrat toliko kakor l. 1933. Za tekoče leto pričakujejo še večjo produkcijo in mislijo na 30 mil. funtov; ta vsota je potrebna, da se krije ogromna potreba na molibdenu.

Evropa—Amerika v 48 urah

Velika angleška zračnoplovna družba Imperial Airways (imperial = cesarski, air = zrak, way = cesta, ways = ceste) dela obsežne priprave za ertovritev redne zračne zveze med Anglijo in Zedinjenimi državami. Naredili bodo poskuse z aeroplani, kojih povprečna hitrost znaša 320 km na uro. Prvi redni poleti se bodo vršili s hidroplani s povprečno hitrostjo 256 km na uro. Te stroje bodo pozneje nadomestili s štirimotornimi aeroplani tipa De Havilland, ki bodo v letošnjem poletju na razpolago za poskusne polete. Dalje se bodo vršili tudi še poskusni poleti z dvo-

aeroplanom Mayo, ki je prav tako namenjen transatlantskemu prometu. Prvi poskusi so bili že izvedeni in so prinesli prav zadovoljive uspehe. Transatlantski poleti bodo porabili za pot med Southamptonom (Anglija) in New Yorkom 48 ur. Kratka postajališča in bencinske stacije bodo v Foinesu (Irska) in na Novi Fundlandiji (Amerika). Vsako letalo, ki bo prometovalo na tej progi, bo moglo vzeti s seboj okoli 500 kg pošte, kar je toliko kot 32.000 pisem. Podnebje na tej progi po dosedanjih izkustvih ne bo delalo nobeni težkoč in se bo mogel vozni red nemoteno izvajati.

Dalje beremo, da je polkovnik Lindbergh, tehniški svetovalec omenjene družbe, zaprosil osem vodilnih ameriških aeroplanskih tovarn, naj mu predložijo načrte za zgradbo novega zračnega brodovja, sestojedečega iz velikanskih aeroplanov, namenjenih potniškemu prometu preko Atlantika. Aeroplani naj bi imeli prostora za 100 potnikov in naj bi dosegli največjo hitrost 450 kilometrov na uro. Operacijski radij mora znašati najmanj 8000 km. Strokovnjaški cenijo gradbene stroške za en sam aeroplan na najmanj en milijon dolarjev; in ker je v načrtih gradba dvanajstih takih zračnih orjakov, bo naročilo pomenilo rekord, ki ga zasebna zračna plovba doslej še ni poznala.

Nemška plovba v Trstu

Hamburška orientiska plovbna družba Schuldt sledi novemu položaju, ki je vsled priklapljenja Avstrije k Nemčiji nastal v prometno-gospodarskem oziru, in bo v najkrajšem času pričela s prometovanjem iz Trsta v Albanijo, Grčijo, Italijo, Turčijo ter v palestinska in morada tudi v sirska pristanišča. Promet se bo vršil zaenkrat v štirinajstdnevni presledkih in bo vseboval v prvi vrsti transporte avstronomškega izvora ter tranzitni promet iz dežel srednjega Podonavja, ki gre preko Trsta v omenjene dežele. Nova prometna črta pomeni občutno konkurenco italijanskim družbam.

Nemčija in avstrijski les

Priključitev Avstrije k Nemčiji bo preskrbo Nemčije z lesom precej spremenila. Potreba Nemčije po inozemskem lesu je znašala lani 875 mil. kbm. Avstrija je izvozila 37 mil. kbm, od tega v izvenmške dežele 217 mil. Sedaj se bo uvoz Nemčije iz drugih dežel zmanjšal in bo oddala Avstrija večji del

svojega previška Nemčiji. Zato bodo iskale mnoge dežele, ki so kupovale les doslej v Avstriji, drugih nabavnih trgov, tako Italija, Svica in Ogrska. Za te dežele se bodo potegovale v prvi vrsti Češkoslovaška, Romunija in Jugoslavija. Sliši se, da se bosta zlasti Jugoslavija in Romunija močneje odtegnili angleškemu trgu ter da bosta zalagali bližje ležeče trge.

Gospodarski zastoj v U. S. A.

Gospodarski razvoj v U. S. A. v prvem letošnjem četrtletju ne kaže posebno razveseljive slike, v kolikor je to razvidno iz doslej priobčenih statističnih podatkov. Zlasti se to vidi v montanski industriji. Produkcija surovega železa je znašala v tretjem lanskem četrtletju 10.520.000 ton, v zadnjem četrtletju 6.380.000 ton, letos v prvem četrtletju pa samo 4.180.000 ton, dočim je znašala lani v istih mesecih 9 milijonov 670.000 ton; letos torej manj kot polovico. Številke za produkcijo surovega železa so sledeče: 1. lansko četrtletje 14.360.000 ton, 3. lansko četrtletje 13.780.000 ton, 4. lansko četrtletje 7 milijonov 20.000 ton in 1. letošnje četrtletje 5.450.000 ton. Produkcija avtomobilov, ki se je mogla v prvem lanskem četrtletju kljub raznim velikim štrajkom — najprvo pri General Motors, potem pri Chryslerju in Hudsonu — držati nad 1.200.000 avtomobili in ki je tudi v zadnjih dveh lanskih četrtletjih dosegla vselej nad 1 milijon voz, je padla v prvih treh letošnjih mesecih na 600.000 voz.

Število brezposelnih, ki je padlo lani v prvih devetih mesecih od 8.400.000 na 6.100.000 oseb, je po računih urada National Industrial Conference naraslo do konca letošnjega februarja zopet na 10.500.000. Število konkurzov je naznačeno v 3. lanskem četrtletju s 1883, v zadnjem z 2486, v prvem letošnjem s 3479. In tako je tudi v drugih panogah. Le industrija aeroplanov je izjema, in sicer vsled izredno velikih naročil za oboroževanje.

Da se to na borzi pozna, je očitvidno. Tečajna vrednost k trgovini na newyorški borzi dopuščenih delniških emisij je v zadnjem letu naprestano padala; v letu od 31. marca 1937 do 31. marca 1938 je padla od 62.470 milijonov dolarjev na 31.860 milijonov, torej skoraj za polovico.

Vendar pa v Ameriki niso pesimisti in pravijo, da so vsi ti padci le posled-

dica prehitrega prejšnjega razmaha ter da se bo v gospodarstvu kmalu zopet obrnilo na boljše.

Bežna glavnica v Ameriki

Po ugotovitvah ameriškega zakladnega urada so zaznamovale Zedinjene države Severne Amerike v preteklem letu 1937 okoli 800 milijonov dolarjev glavnice iz inozemstva. L. 1936, ga je bilo 1200 milijonov dolarjev, l. 1935. pa 1400 milijonov. Če je dotok glavnice, obstoječ v velikem delu iz potepanja tako zvano »vročega denarja«, lani ponovno zelo odnehal, je to pripisati le spremenjeni smeri mednarodnega glavnice gibanja, ki je nastopila v zadnjem četrtletju. Kajti v Zedinjene države je doteklo v prvem lanskem četrtletju 323 mil. dolarjev inozemske glavnice, v drugem celó 621 mil. in v tretjem 360 mil., skupaj v prvih treh četrtletjih 1304 mil. dolarjev, torej več kot v vsem letu 1936. In če znaša ves lanski dotok okoli 800 milijonov dolarjev, vidimo, da je v zadnjem četrtletju odtok okoli pol milijarde dolarjev. Ta odtok glavnice se tiče, kakor nam kaže razpredelnica, izključno le odtoka kratkoročnega bančnega denarja.

	Dotok glavnice iz efektivnih transakcij	Dotok oziroma odtok (—) kratkoročnega bančnega denarja
	netozneski v mil. dol.	
1. četrtletje 1936	100	4
2. četrtletje 1936	163	260
3. četrtletje 1936	201	126
4. četrtletje 1936	328	7
1. četrtletje 1937	161	171
2. četrtletje 1937	70	537
3. četrtletje 1937	154	192
4. četrtletje 1937	147	— 644

Netodotok kratkoročnega bančnega denarja, ki ga označajo kot najnevarnejšo vrsto »vročega denarja«, se je povzpelo od samo 7 milijonov v zadnjem četrtletju l. 1936. na 171 mil. in 537 mil. v naslednjih dveh četrtletjih, je nato padel na 192 mil. in se spremenil slednjč v netoodtok v znesku 644 mil. dol. Inozemski nakupi ameriških vrednostnih listin so se pa nadaljevali tudi še v zadnjem lanskem četrtletju, čeprav bi bilo prav za prav pričakovati, da bo hudo gospodarsko nazadovanje v U. S. A. v zvezi z nepre-

stanim ostrim padanjem na newyorški borzi ovirljivo vplivalo na zanimanje inozemstva za ameriške efekte. Namesto tega je pa na efektivnih transakcijah temelječi dotok glavnice, ki je bil od 328 mil. dol. v zadnjem četrtletju 1936. padel v naslednjih dveh četrtletjih na 161 in celó 70 mil. dol., narasel v tretjem četrtletju l. 1937. zopet na 154 mil. dol. in je v četrtem četrtletju ostal s 147 milijoni na približno isti višini. V vsem letu 1937. so dobile Združene države na temelju efektivnih transakcij za neto 532 mil. dol. inozemskega glavnice dotoka proti 792 milijonom v letu 1936. in 442 milijonom v letu 1935. Nasprotno je pa netodotok kratkoročnega denarja znašal lani le 256 milijonov proti 397 milijonom v letu 1936. in 965 milijonom v letu 1935. Gibanje senzalske imovine je dalo v vsakem zadnjih treh let tudi še majhen dotok denarja v prilog Zedinjenim državam.

120 odstotkov dividende izplačuje družba Marvich Mines Ltd v Londonu, ki kontrolira več cinovih in wolframovih rudnikov. Lani je znašala dividenda 82,5%.

Dohodki družbe Sueškega kanala so letos manjši kot so bili lani; tako so znašali od 1. jan. do 10. aprila t. l. 2,800.000 funtov proti 3,410,000 funtov v isti lanski dobi. Ni več vojske v Abesiniji.

68 največjih francoskih elektraren je produciralo lani 12554,65 KW, kar je za 9,8% več kot l. 1936. V okviru programa za pospeševanje električne produkcije z uporabo vodnih sil so določili 1 milijardo frankov za zgradbo novih električnih podjetij.

Češkoslovaška kupi največ svinjske masti na Ogrskem, nato v Jugoslaviji, Romuniji, U. S. A., Danski in Holandski.

Mednarodni agrarni kongres se bo vršil v maju v Pragi; pečal se bo izključno z žitnimi problemi.

Na spomladanskem vzorčnem sejmu v Leipzigu je razpostavilo 818 inozemskih tvrdk iz 32 držav. Največja je bila udeležba iz Avstrije in Češkoslovaške s 162 in 145 razstavniki. Jugovzhodna Evropa (Jugoslavija, Romunija, Ogrska, Bolgarija, Grčija in Turčija) je bila zastopana s presenetljivo visoko številko; razstavilo je namreč iz teh dežel 183 tvrdk. Obiskovalcev je bilo nad 300 tisoč, med njimi 35.000 iz inozemstva.

Državno celulozno tovarno z osnovno glavnico pet milijonov lir bo zgradila državna družba »Iri« v zvezi z največjo italijansko papirno tovarno »Burgo«.

Največji producent oranž je postala Palestina, ki je letos z 11 milijoni zabojev prekosila Španijo, Italijo in Ameriko, ki so skupaj producirale 20 milijonov zabojev.

Pomladanski velesojem v Pragi je beležil 3056 razstavnikov. Nekoliko so nanj vplivali politični dogodki, vendar ne toliko kot so se bali. Obisk iz Jugoslavije je bil zelo velik; Jugoslovani so kupovali v prvi vrsti tekstilije stroje, tehniške potrebščine, steklo, bižuterijo, papir in papirno blago, porcelan, galanterijsko blago, električne aparate.

Obtok bankovcev v Franciji se je v sredi aprila t. l. približal 100 milijardam frankov (98.144 milijonov); zlato kritje se giblje okoli 46%.

Obtok bankovcev v Veliki Britaniji je znašal sredi aprila t. l. okoli 500 milijonov funtov. Razmerje rezerv proti pasivom je ca 20odstotno.

Na Ogrskem bodo zgradili veliko tovarno celuloze, pri kateri bodo udeležene tudi Našice. Tovarna bo delala le deloma za domačo porabo, večji del je namenjen izvozu.

Državni gozdi v Poljski so največje tamošnje lesno podjetje. Malo je znano, da ima to podjetje tudi dve destilaciji za pridobivanje smole ter devetnajst naprav za pridobivanje terpentina.

Petnajst največjih podjetij romunske petrolejske industrije, ki razpolagajo z 90 odstotki vse romunske petrolejske produkcije, je priobčilo podatke o produkciji prvega letošnjega četrletja; ta produkcija je znašala 1.500.000 ton proti 1.740.000 tonam v isti lanskoli dobi. Manjšanje petrolejske produkcije v Romuniji je že kar na dnevnom redu in iščejo sedaj z vso vnemo novih virov.

Svetovni izvoz kazeina znaša okoli 40.000 ton na leto. Izvažajo zlasti Argentina — polovico Francija, Nova Zelandija in Avstralija. Pošiljke gredo v prvi vrsti v Nemčijo, Anglijo in Severno Ameriko.

Tudi Portugalska je pričela iskati petrolej, in je dobila neka angleško-ameriška družba pravico iskanja virov za dobo 50 let.

Vickers Armstrong Ltd, veliki angleški koncern za izdelovanje orožja, vojnih ladij itd., je imel lani 1.350.000 funtov čistega dobička in razdeljuje 10 odstotno dividendo. Podjetje je polno zaposleno in gradi sedaj med drugim 23 bojnih ladij.

Izvoz kalija iz Nemčije je dosegel v preteklem letu 781.000 ton proti 643.000 tonam v letu 1936. Cena za tono je narasla od 38 na 39 mark.

Dresdner Bank-a je izdala brošuro, v kateri so obravnavana vsa vprašanja glede gospodarskih stikov nove Nemčije z jugovzhodno Evropo in glede pomena tega ozemlja za Nemčijo.

Živnostenska banka v Pragi razdeljuje za preteklo leto 7½ odstotno dividendo = 15 Kč za delnico.

Češkoslovaška donavska plovna družba bo podržavljena; izvoljen je bil pečlanski nadzorstveni državni odbor.

Ameriški avtomobili se bodo pocenili, in sicer na stroške plač in mezd delavcev in nastavljenecv pri avtomobilskih koncernih. General Motors so plače že znižali za 10 do 30%, Chrysler za 10% itd.

Velika rudarska družba Haut-Katanga v Bruslju, ki eksploatira bakrene i. dr. rudnike v Katangi v Kongu, izkazuje za preteklo leto 409 mil. frankov čistega dobička in bo izplačala dividendo 160 frankov na delnico.

Donava je tekla doslej 624 km po nemškem in 342 km po avstrijskem ozemlju, sedaj pa teče 966 km po nemškem ozemlju in je postala najdaljša nemška reka. Kajti Ren teče le deloma po čisto nemških tleh, Laba pa tudi ne vsa, in Odra ne doseže 966 km. Sedaj bo postalo vprašanje priključitve Donave na vodno cesto Rhein—Main še bolj aktualno.

Vzorčni sejem v Parizu se vrši letos v dneh 21. maja do 6. junija.

»Financial News« (London) poročajo iz Romunije, da pospešuje romunska vlada naložbo inczemskih glavničnih zalog v romunskem gospodarskem življenju. Zlasti upajo na močno udeležbo angleške glavnične ter angleške industrije pri štiriletki, ki jo pripravlja romunsko narodnogospodarsko ministvo.

Poljska bo v letu 1938/39. zgradila nad 900 km novih cest, kar je več kot dvakratna zgradba prejšnjega leta.

Na zborovanju hmeljarjev v Pragi je bilo sklenjeno, da skrči Nemčija pridelovalni areal na 8000 ha, Francija pa da ostane pri dosedanjih 1800 ha. Glavne izvozne dežele Češkoslovaška, Jugoslavija in Poljska so sklenile omejiti produkcijo za 30 odstotkov. Gre za to, da se izvede konfingentacija pridelka že letos.

Lov na kite v morjih okoli Antarktike je prinesel letos 3.300.000 sodčkov

olja, kar je več kot so pričakovali in so zato cene tovrstnega olja padle.

Banca Commerciale Italiana, največja italijanska trgovska banka, izkazuje za preteklo leto 34.910.000 lir čistega dobička; leto prej 18.270.005 lir. Hranilnih vlog ima za ca 1600 milijonov lir.

»Aus der Finanzwelt des Islams« se imenuje brošura, ki jo je izdal v samozaložbi izborni poznavatelj financ in gospodarstva orientala dr. J. Hans. Brošura obravnava finančne in vrednotne razmere bližnjega orientala in ni samo izboren pripomoček za one, ki delajo z izlamskim svetom na bančnem in trgovskem polju, temveč preko tega tudi za vse opazovalce političnega dogajanja v bližnjem orientu.

Nezadovoljivi ruski produkcijski zaključki. Finančni komisariat Sovjetske Unije poroča, da je cela vrsta industrij-

skih panog v prvem letošnjem četrtletju zaostala za produkcijskim načrtom. V lesni industriji znaša zaostanek 50 odstotkov, v gradbi turbin 57, v gradbi transformatorjev 60, parnih kotlov 37 in v tekstilni industriji 46%. Dnevna naročba vagonov je zaostala v januarju za 13.000 za načrtom, v februarju pa za 5000.

Mednarodna trgovska zbornica poroča, da se je v preteklem letu industrijska produkcija pomnožila v Češkoslovaški za 31,3%, v Nizozemski za 26,4, v Poljski za 18,1%. Najmanjši je bil prirastek v Belgiji z 0,8%, Danski 3%, Franciji 4,4 in U. S. A. 4,6%.

Wagons-Lits, mednarodna družba spalnih vagonov, ki že od leta 1931. ni izplačala nobene dividende, bo letos zopet pričela z izplačevanjem, in sicer po 4 odstotke.

D R U Š T V E N E V E S T I

Zapisnik II. redne odboroze seje Trgovskega društva »Merkur« za Slovenijo v Ljubljani, ki se je vršila v četrtek dne 17. marca 1938 ob 8. uri zvečer v posvetovalnici Združenja trgovcev v Trgovskem domu v Ljubljani. Predsednik dr. Fran Windischer je dejal: »Pozdravljam vas, gospoda, zbrani smo v zadostnem številu in pričenjaj sejo ter prosim Sašo Železnikarja in Antona Škrajnerja, da sta verifikatorja današnjega zapisnika. Dne 12. februarja je imel Pomočniški zbor Združenja trgovcev v Kranju v Narodnem domu trgovski ples pod pokroviteljstvom Združenja trgovcev. Odzvali smo se vabilu na to prireditev naših stanovskih tovarišev in se je v našem imenu udeležil tega plesa tovariš podpredsednik Anton Škrajner. Glavnega tajnika beogradske borze Milorada Zebiča smo pristržno pozdravili, ko je stopil na mesto podguvernerja Narodne banke. Dne 8. februarja je praznovala dvorna dama preblagorodna gospa Franja Tavčarjeva svoj sedemdesetletni življenjski jubilej. Veliko Slovenko sem v imenu našega društva obiskal ter izrekel našo udanost in naše čestitke. Naše glasilo je prineslo o tem jubileju prigodno vest v zadnji številki. Dr. Franceta Bončino smo pozdravili s svojimi čestitkami, ko je prišlo njegovo imenovanje za ravnatelja Državnih železnic v Ljubljani. Našega prijatelja in tovariša Vilka Weixla smo ob njegovem šestdesetletnem življenjskem jubileju in prazniku tridesetletnice gospodarske samostojnosti iskreno pozdravili v prigodnem pismu. Dne 3. marca je praznoval prezasluzni predsednik Ljubljanske kreditne banke Alojzij Vodnik svoj sedemdesetletni življenjski jubilej in sem imel ob tej priliki pisati v imenu našega društva velikemu slovenskemu gospodarju pismo z iskrenimi čestitkami. Našega ustanovnika borznega svetnika Ferda Nikelsbacherja in njegovo spoštovano družino je zadela nesreča vsled prerane smrti hčerke Magde inž. Janežičeve in smo težko prizadeti rodbini izrekli iskreno sožalje. Dne 22. februarja je bil 57. letni redni občni zbor Združenja trgovcev v Ljubljani. Pri tej priliki je Združenje trgovcev izdalo zelo praktično in spretno sestavljeno poročilo, ki nudi zelo informativne podatke o naših trgovskih stanovskih organizacijah. V tej lepi publikaciji je naš tovariš Roman Golob, ki je podpredsednik Združenja trgovcev v Ljubljani, priobčil aktualen članek »Socialni program«, v katerem se peča osobito z vprašanjem naprave zavetišča za onemogle trgovce v Ljubljani. Občni zbor je na osnovi predlogov našega tovariša sklenil akcijo za zgraditev zavetišča z onemogle trgovce v Ljubljani. To je važen in dalekosežen sklep, ki mu je vsestransko pritrditi in mislim, da je pravilno spominjati se tega dejanja v naši današnji seji ter izreči besedniku te ideje podpredsedniku Romanu Golobu naše simpatije, naše priznanje in našo zahvalo. Letošnji predpust so absolvirani trgovski akademiki pod pokroviteljstvom predsednikov naših ljubljanskih trgovskih organizacij priredili trgovski ples v Trgovskem domu, ki je lepo potekel in odlično uspel. Na željo priredi-

teljev sem bil tudi jaz v svoji lastnosti predsednika našega društva med pokrovi-
telji.« — Poročilo društvenega predsednika dr. Frana Windischerja je odbor vzel
na znanje.

V odsotnosti društvenega tajnika in njegovega namestnika je podal tajniško
poročilo podpredsednik Anton Škrajner in dejal: »Za leto 1938. smo izdali po stari
tradiciji Trgovski koledar. Je to 24. letnik. Na vsak način lepa, spoštljiva in celo
redka tradicija za naše razmere. Tudi za tekoče leto je bil urednik naš tovariš
Franc Zelenik. Vsebina je praktična in se čuje iz krogov našega članstva zado-
voljne in pohvalne glasove. Koledar je prišel že v začetku novembra na trg. Ta
okolnost je važna, ker je ob takem času konkurenca s koledarji še dokaj šibkejša.
To pa je zelo važno za našo prodajo. Razpečevanje koledarja v resnici ni lahka
stvar in treba je mnogo prizadevanja, da pride koledar v roke voljnih kupovalcev
in pa plačnikov. Če bi delali račun samo po trgovski pameti, potem se naše pri-
zadevanje komaj obnaša, ali mi imamo ne samo kupčijski in pridobitni interes,
marveč tudi idealni, da dajemo našim trgovcem in trgovskim sodrudnikom pa tudi
drugim gospodarjem pripraven in potreben priručnik. Razposlali smo 2.000 izvodov
in to večkrat na razne naslove, toda število plačanih presega doslej komaj polovico.
Razmere, kakor vidite, v tej trgovini niso posebno všečne. Naši poučni tečajji so
začeli začetkom oktobra lanskega leta. Tudi letos v prostorih Trgovske akademije
v Ljubljani. Tečajji so od ponedeljka do vštete petka v času od 7. do 9. ure.
Imamo italijanski tečaj z nižjim in višjim oddelkom ter je število obiskovalcev
tudi še v zadnjih mesecih prav zadovoljivo. Februarja meseca je obiskovalo itali-
janščino še vedno okoli 60 oseb, dasi obisk po novem letu navadno pada z rastočim
dnevom. Nemški jezik poučujemo tudi v dveh oddelkih, v nižjem in višjem, in je
tudi v nemškem jeziku obisk še prav zadovoljiv, dasi je slabše obiskovan nego
italijanski. Reči smemo, da je prav za prav obžalovati, da ni obisk nemščine števil-
nejši, ker je to jezik naših severnih mejašev, s katerimi smo v živahnih gospo-
darskih stikih. Posejanje je tembolj priporočljivo, ker je pouk v večernih urah
v lepih prostorih in je toliko kakor brezplačen. Od oktobra dalje imamo ves čas
tudi tečaj za slovensko stenografijo, ki je dobro obiskovan. Navadno je prve čase
število zelo visoko. Tudi lani v jeseni je bilo okoli 60 obiskovalcev. Tekom mesecev
pa nastane nekaka odbera, ker so zahteve pač večje z napredujočim poukom.
Februarja letošnjega leta je bila stenografija za slovenski jezik, kateri tečaj je ob
petkih zvečer, še vedno predmet velikega zanimanja in se je število obiskovalcev
sukalo okoli 25.

Poročati mi je dalje, da smo v začetku marca t. l. započeli nabiralno akcijo
v korist našega društva in pri tem omenjam, da sta naši odbornici gospe Jelka
dr. Bretlova in Ivanka Leskovic prevzeli tudi letos težavno nalogo, da obiščeta v
interesu te akcije nekatere naše prijatelje. Nadejamo se, da bo celotna akcija
imela ugoden uspeh in izrekam našima požrtvovalnima odbornicama za njuno
ljubeznivo pripravljenost našo najlepšo zahvalo.

Dne 14. oktobra 1937 je imelo društvo »Trgovski dom« občni zbor, ki ga je
vodil naš predsednik dr. Fran Windischer, potem ko je odstopil predsednik Josip
J. Kavčič in je bil zadržan I. podpredsednik Ivan Gregorc. Občni zbor je soglasno
odobril poročilo odbora, sestavljeno od našega predsednika, in sprejel predloge
asanacijskega odbora glede poravnave intabuliranih in neintabuliranih dolgov ter
predlagane spremembe društvenih pravil, ki se nanašajo v glavnem na zastopnike
na občnem zboru in v odboru. Stari odbor je dobil soglasno razrešnico. Novi odbor
je za predsednika soglasno volil Ivana Jelačina, za I. in II. podpredsednika Stanka
Florjančiča in dr. Frana Windischerja, za tajnika Romana Goloba in za blagajnika
Ivana Zeleznikarja. Naše društvo ima pravico do dveh zastopnikov na občnih
zborih. Prosim, da vzamete to poročilo na znanje in vam naznanjam, da je po želji
na razpolago poročilo predsednika, ki je vodil občni zbor.« — Po kratkem raz-
govoru je odbor odobril soglasno tajniško poročilo.

Sledilo je poročilo blagajnika tovariša Josipa Kreka o stanju društvenega
premoženja in društvene blagajne konec leta 1937. Dohodki društva so pičili in jih
je prav skrbno treba obračati. Podrobno poročilo za leto 1937. bo podano v pri-
hodnji odborovi seji pred občnim zborom. Društveni blagajnik je nato poročal o
prošnjah za podporo ter se je pri tem sklenilo, da se dajo načelno podpore samo
društvenim članom. Odbor je sklenil dati sledeče podpore: D. V. din 150—,
I. M. din 50—, I. S. din 100— mesečno do konca leta 1938., M. K. din 100— v
dveh izplačilih ter B. L. dve izplačili po din 20—. Predsednik dr. Fran Windischer
se je nato zahvalil za udeležbo, opravičil odsotnost odbornikov in odbornic ter
zaključil sejo ob 9. uri zvečer.